

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Helena Čechová

VÝZNAM RODINNÉ MEDIACE PŘI ŘEŠENÍ PRÁVNÍCH KONFLIKTŮ V RODINĚ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 8. 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne .....

Helena Čechová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. JUDr. Sentě Radvanové, CSc. za vedení diplomové práce a za její vstřícný přístup. Mé poděkování patří rovněž dr. Mii Marcussen a dr. Lise Erice Bindner z University of Copenhagen za přínosné teoretické poznatky a praktické dovednosti, které jsem měla možnost získat během svého ročního studijního pobytu v Kodani v rámci kurzu Mediation vyučovaném pod jejich vedením.

Obsah

Úvod.....	1
1 Rodina a konflikty v rodině.....	2
1.1 Rodina	2
1.2 Manželství	4
1.3 Rodičovství.....	5
1.4 Konflikty v rodině.....	6
1.4.1 Rozvod.....	7
2 Mediace.....	9
2.1 Historie mediace	10
2.2 Přednosti mediace	11
2.3 Principy mediace.....	13
2.3.1 Dobrovolnost a svobodné rozhodování	13
2.3.2 Nestrannost a neutralita	13
2.3.3 Důvěrnost a důvěra.....	14
2.4 Mediátor	14
2.4.1 Role mediátora	15
2.4.2 Mediátor advokát.....	16
2.5 Průběh mediace.....	17
2.5.1 Předběžná fáze a dohoda o mediaci.....	18
2.5.2 Jednotlivé fázi mediačního procesu.....	19
2.6 Role právních zástupců v mediaci	21
3 Mediace v rodinných konfliktech.....	22
3.1 Rodinná a rozvodová mediace.....	23
3.2 Předmět rodinné mediace	24
3.3 Cíle a funkce rodinné mediace	25
4 Rodinná mediace v mezinárodněprávním kontextu.....	25
4.1 Evropská úmluva o výkonu práv dětí	27
4.2 Doporučení výboru ministrů členskými státy Rady Evropy o rodinné mediaci č. R (98) 1	28
4.3 Kodex chování pro zprostředkovatele.....	30

4.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech	31
5 Rodinná mediace v České republice	33
5.1 Historie a vývoj.....	33
5.2 Rodinná mediace a některé další způsoby „přátelského“ řešení rodinněprávních konfliktů v současné právní úpravě	35
5.2.1 Smírčí řízení.....	36
5.2.2 Soudní smír	37
5.2.3 Dohody schválené soudem v řízení ve věcech péče o nezletilé.....	38
5.2.4 Smíření manželů.....	40
5.2.5 Povinná rodinná mediace podle § 100 odst. 3 občanského soudního řádu.....	41
5.2.6 Povinná rodinná mediace podle § 12 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	44
5.2.7 Rozvod podle § 24a zákona o rodině.....	46
5.3 Návrh zákona o mediaci.....	49
5.3.1 Obecně	49
5.3.2 Zahájení mediačního řízení.....	51
5.3.3 Ukončení mediačního řízení	52
5.3.4 Zapsaný mediátor	53
5.3.5 Změna některých zákonů	57
Závěr.....	60
Seznam zkratk	63
Seznam použité literatury a pramenů	64
Monografie, sborníky.....	64
Články z odborných časopisů.....	66
Právní předpisy	67
Elektronické zdroje.....	67
Abstrakt	69
Abstract	71

Úvod

Mediace jako jedna z metod alternativního řešení konfliktů se ve světě úspěšně využívá již několik desítek let. Jednu z nejrozšířenějších oblastí přitom představuje oblast rodinných věcí.

Konflikty, ke kterým v rámci rodiny dochází, patří bezesporu k emocionálně nejnáročnějším a jejich účastníci je často nedokáží sami efektivně řešit. Situace v rodinách, kde dochází k rozepřím, se přitom negativně podepisuje zejména na nezletilých dětech. Hledání řešení pouze skrze soudní systém nemusí být vždy tou neoptimálnější volbou. Jako jedna z alternativ se nabízí užití mediace. Mediace umožňuje autoritativní rozhodnutí soudu nahradit dohodou, která představuje řešení přijatelné pro obě (všechny) sporné strany a u které je proto dán předpoklad, že bude v budoucnu dobrovolně plněna. Mediační řízení strany konfliktu méně psychicky i finančně zatěžuje, je rychlejší, umožňuje nalézt vzájemné porozumění, zlepšit komunikaci.

Do České republiky se rodinná mediace dostává přibližně na počátku 90. let 20. století, avšak do dnešní doby není v povědomí široké veřejnosti. Od roku 2004 u nás přicházejí snahy o přijetí zákona o mediaci v netrestních věcech, poslední z návrhů je v době psaní této práce projednáván Poslaneckou sněmovnou.¹

Cílem této práce je představit rodinnou mediace (a tím obecněji rovněž mediaci v netrestních věcech) jako vhodnou alternativu k soudnímu řízení, vyzdvihnout její výhody, přiblížit aktivity, ke kterým v této oblasti dochází na mezinárodní úrovni, ozřejmit, zda jsou českým právním řádem v současnosti dány předpoklady pro uplatňování rodinné mediace, a nastínit změny, které by přineslo přijetí zákona o mediaci.

Diplomová práce je systematicky rozdělena do pěti částí. V první části vymezují pojmy rodina, manželství a rodičovství a věnují pozornost konfliktům, ke kterým v rodině může docházet. V druhé části se zabývám mediací jako jednomu z alternativních způsobů, kterým se dají konflikty řešit. Mediáci nejprve vymezují v obecné rodině, přibližují průběh mediačního řízení a uvádím nejdůležitější zásady, kterými se každé mediační řízení musí řídit. Pojednávám rovněž o osobě mediátora, jehož přítomnost je v mediačním řízení nepostradatelná. Ve třetí části se zaměřuji na

---

¹ <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=426>. (cit. 22. 8. 2011)

mediaci rodinnou a vysvětlují, v jakých konkrétních případech rodinných konfliktů může být její užití vhodné. Ve čtvrté části představují základní mezinárodní dokument zabývající se rodinnou mediací, kterým je Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci²; pozornost věnují rovněž Směrnici Evropského parlamentu a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech³, která, ačkoli se vztahuje pouze k přeshraničním sporům, v určitých ohledech sloužila jako „inspirační zdroj“ pro český návrh zákona o mediaci. V páté části následuje pohled na rodinnou mediaci v České republice. Výklad o současné právní úpravě vztahující se k rodinné mediaci doplňují o některé další právní instituty vyskytující se v českém právním řádu, které můžeme označit za „přátelské“ formy řešení rodinněprávních konfliktů. Zaměřuji se rovněž podrobněji na úpravu formy rozvodu podle § 24a ZOR, jejíž zakotvení v roce 1998 přineslo do českého právního řádu usnadnění rozvodového řízení. Práci zakončuji výkladem o návrhu zákona o mediaci.

Díky mému ročnímu studijnímu pobytu v Dánsku v akademickém roce 2010/2011 jsem v rámci kurzu Mediation vyučovaném na právnické fakultě University of Copenhagen měla možnost získat mnoho cenných znalostí v oblasti civilní mediace. Tyto proto vnáším do diplomové práce, zejména do její druhé části. Na několika místech rovněž odkazuji na knihu dánské autorky Vibeke Vindelov, jež byla jedním ze studijních materiálů v uvedeném kurzu.⁴

Diplomová práce je zpracována dle stavu ke dni 31. 8. 2011.

1 Rodina a konflikty v rodině

1.1 Rodina

Rodina je první sociální skupinou, do které člověk po svém narození vstupuje. Mezi jednotlivými členy rodiny se vytvářejí důležité vztahy a vazby. Rodina je nenahraditelnou institucí, která plní řadu funkcí, zejména v oblasti reprodukční, socializační, výchovné a emocionální.

---

² Doporučení Výboru ministrů členským státním Rady Evropy k mediaci ve věcech rodinných č. R (98) 1 ze dne 21. ledna 1998

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. 5. 2008

⁴ Kurz nebyl zaměřen na právní regulaci mediace v Dánsku, ale obecně na mediaci jako jednu z forem ADR. Za zvláště přínosné považují, že výuka byla obohacena o řadu praktických cvičení mediace.

Rodinu můžeme obecně vymežit jako „malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života“⁵. Legální definice pojmu rodina v českém právním řádu chybí. Důvod je v tom, že takovéto vymezení by nemělo z právního hlediska podstatný význam.⁶ Právním subjektem jsou jednotliví členové rodiny, nikoli rodina samotná. „Pojem rodiny je proto třeba vykládat v obecném slova smyslu, kdy rodinu tvoří manželé, jejich děti, eventuálně další příbuzní, kteří s nimi společně žijí a kteří ve smyslu občanského zákoníku tvoří společnou domácnost⁷ a kteří vůči sobě mají vzájemná práva a povinnosti.“⁸

Společnost i rodina se vyvíjí. K podstatným proměnám rodiny v západním světě došlo během 20. století, zejména v jeho poslední třetině, kdy se v rodinném chování začaly vyskytovat určité nové trendy.⁹ Tyto proměny se nevyhnuly ani české rodině, ačkoli k nim u nás začalo docházet v porovnání s jinými evropskými zeměmi s určitým zpožděním daným čtyřicetiletou izolací české společnosti od západní poloviny evropského kontinentu. Důraz začal být kladen na svobodu a autonomii jednotlivců zdůrazňující dobrovolnost partnerského vztahu, rovnost partnerství a životní orientaci žen, které dávají postupně přednost kariéernímu růstu před uzavíráním manželství.¹⁰ Začalo docházet k upřednostňování nesezdaného soužití před manželstvím, k nárůstu dětí narozených mimo manželství, avšak celkově k poklesu porodnosti.

I přes tyto trendy je však rodina stále jedinečnou a těžko postradatelnou institucí a především pro dítě je její význam nezpochybnitelný. „Rodina zůstává privilegovaným místem lásky, ochrany a výchovy.“¹¹

Rodině je poskytována ochrana Listinou¹², ale také řadou mezinárodních dokumentů¹³.

---

⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 9.

⁶ CHODĚRA, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 10.

⁷ § 115 ObčZ: „Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.“

⁸ CHODĚRA, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 10.

⁹ MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008, s. 258.

¹⁰ DAVID, R. Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 115.

¹¹ TRÉLAUN, B. Překonávání konfliktů v rodině. Praha: Portál, 2005, s. 10.

¹² Čl. 32 Listiny: „(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky. (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. (4) Péče o

1.2 Manželství

Ačkoliv vzhledem k výše uvedeným změnám, kterými rodina prochází, lze v současné době hovořit o rodině například i v případech nesezdaného soužití muže a ženy¹⁴, český právní řád na rodinu nahlíží především skrze manželství, kterému v ZOR věnuje zvláštní pozornost a poskytuje ochranu. „Rozvod manželství není institucí státem podporovanou.“¹⁵

Manželství je v § 1 odst. 1 ZOR vymezeno jako „trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem“. K uzavření manželství dochází svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy před příslušným orgánem o tom, že spolu vstupují do manželství; prohlášení musí být učiněno veřejně, slavnostním způsobem a v přítomnosti dvou svědků.¹⁶ Manželství je považováno českým právním řádem za instituci pro plnění rodinných funkcí - dle § 1 odst. 2 ZOR je hlavním účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí.

V manželství jsou si oba partneři rovni, mají stejná práva a povinnosti.¹⁷ Práva a povinnosti mezi manžely jsou založeny na principu solidarity neboli vzájemné pomoci.¹⁸ Vznikají přímo ze zákona okamžikem uzavření manželství a existují po celou dobu trvání manželství; k jejich zániku dochází zároveň se zánikem manželství.¹⁹ „Faktický rozchod manželů a jejich oddělené žití nezpůsobuje zánik všech práv a povinností vyplývajících z manželství, i když výkon některých práv a povinností je touto skutečností ztížen, nebo zcela vyloučen. Naopak, právní úpravu práv a povinností manželů není možné analogicky použít na vztahy vyplývající z tzv. nesezdaného

---

děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. (6) Podrobnosti stanoví zákon.“

¹³ Viz např. čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod.

¹⁴ Právní řád tento druh rodinného soužití jednotně nepojmenovává, nedefinuje, komplexně neupravuje. K tomu podrobněji viz HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 161 a násl.

¹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 57.

¹⁶ § 3 ZOR

¹⁷ § 18 ZOR

¹⁸ K tomu podrobněji viz HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 21.

¹⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 49.

soužití, i když muž a žena spolu dlouhodobě žijí, společně uspokojují své potřeby a např. pečují i o společné dítě.²⁰

Práva a povinnosti manželů, jejichž úpravu nalezneme v ustanoveních ZOR, můžeme klasifikovat na základní osobní práva a povinnosti (povinnost spolu žít, být si věrni, povinnost vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí), další práva a povinnosti (povinnost pečovat o uspokojování potřeb rodiny, povinnost rozhodovat společně o záležitostech rodiny, právo zastupovat druhého manžela v jeho běžných záležitostech), a konečně práva povinnosti majetkového charakteru, kam řadíme vzájemnou vyživovací povinnosti mezi manžely. Regulace majetkových práv a povinností mezi manžely v ZOR je doplněna ustanoveními ObčZ (společné jmění manželů²¹ a společné nájemní právo manželů k bytu²²).

Od manželství je třeba odlišit institut registrovaného partnerství, který byl začleněn do našeho právního řádu zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů^{23, 24}.

1.3 Rodičovství

Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou jedny z nejdůležitějších vztahů mezi lidmi vůbec. „Stanovit závazné právní pravidlo, které určuje, kdo je matkou a kdo otcem dítěte, je základní legislativní povinností.“²⁵ ZOR obsahuje pravidla pro určení mateřství v § 50a a otcovství v § 51 a násl.

Ze vztahů mezi rodiči a dětmi vyplývají pro obě strany určitá práva a povinnosti. ZOR vymezuje rodičovskou odpovědnost, neboli souhrn práv a povinností rodičů při péči o nezletilé dítě, při zastupování nezletilého a při správě jeho jmění.²⁶ Kromě toho jsou v ZOR upraveny i další práva a povinnosti rodičů k dětem, jako určení jména a příjmení dítěte a vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem.

---

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 88.

²¹ § 143 a násl. ObčZ

²² § 703 a násl. ObčZ

²³ Zákon nabyl účinnosti dne 1. 7. 2006.

²⁴ Podrobněji k registrovanému partnerství viz např. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 68-70.

²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 71.

²⁶ § 31 ZOR

Práva a povinnosti dětí vůči rodičům můžeme pak chápat zejména jako protipól práv a povinností rodičů vůči dětem. Český právní řád nedělá rozdíl mezi dětmi narozenými rodičům, kteří jsou manželé, a dětmi narozenými mimo manželství. Všechny děti mají stejná práva i povinnosti. „Ačkoli zákon o rodině preferuje rodinu založenou manželstvím, nečiní rozdíly mezi dětmi založenými v manželství a dětmi narozenými ve svazku nesezdaného soužití. Právní úprava vztahů mezi rodiči a dětmi není založena na existenci manželství, ale na skutečnosti rodičovství.“²⁷

V právním vztahu mezi rodiči a dětmi není dítě pouze pasivním objektem výchovného působení rodičů, ale je rovnoprávným subjektem tohoto vztahu. „Vztah mezi rodiči a dětmi je chápán do značné míry jako soukromá záležitost rodičů. Dítě však není „vlastnictvím“ svých rodičů, rodiče se ve vztahu k dítěti nemohou chovat, jak se jim zlíbí.“²⁸ Podle § 31 odst. 3 ZOR „dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje“.

Právní úprava vztahů mezi rodiči a dětmi je spojena se zásadou ochrany práv a zájmů nezletilých dětí.²⁹

1.4 Konflikty v rodině

Konflikty jsou nutnou a trvalou součástí mezilidských vztahů. Termín konflikt pochází z latinského „conflictus“, které můžeme přeložit jako srážka. „Konflikt pak znamená střetnutí dvou nebo více zcela nebo do určité míry navzájem se vylučujících či protichůdných snah, sil, tendencí.“³⁰

Konflikt je většinou vnímán automaticky jako něco výrazně negativního, škodlivého. Určující pro to, zda konkrétní konflikt bude mít destruktivní účinky, je však vždy až způsob, jakým je řešen. Konflikt může mít pozitivní roli, může přispět k ujasnění si hodnot, může působit jako podnět k zamyšlení či přehodnocení situace a

---

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 164.

²⁸ Tamtéž, s. 211.

²⁹ Jedním z projevů této ochrany je např. možnost zahájení řízení ve věcech péče o nezletilé podle § 176 OSŘ i bez návrhu.

³⁰ KRÍVOHLAVÝ, J. Konflikty mezi lidmi. 2. vydání. Praha: Portál, 2002, s. 17.

pokud je vyřešen konstruktivně, výsledek může znamenat uspokojení pro obě (všechny) strany a upevnění jejich vzájemných vztahů. „Konflikt přináší změnu, pročišťuje ovzduší, zabraňuje stagnaci a je podmínkou vývoje.“³¹ O úspěchu či neúspěchu při řešení konfliktů rozhoduje do velké míry to, jak k nim účastníci přistupují.³² „Konflikty je možné řešit soupeřením nebo spoluprací – kompetitivně nebo kooperativně.“³³

V rodině může docházet k neshodám v názorech, zájmech, hodnotách, představách či potřebách, a to jak mezi manžely či partnery, tak mezi rodiči a dětmi a i širšími příbuznými navzájem. „Pojem konflikt v rodinných věcech je použit jako výraz poměrování, střetávání subjektivních práv (oprávnění), případně oprávněných zájmů subjektů rodinného práva s možným vyústěním do civilního řízení sporného i nesporného.“³⁴

Rodinněprávní konflikty jsou specifické vzhledem ke specifickému charakteru rodinněprávních vztahů³⁵. Tyto vztahy se vyznačují jednak trvalostí, resp. dlouhodobostí, jednak existencí osobního prvku – členové rodiny jsou spolu v blízkém vztahu, jsou spojeni určitou emocionální vazbou.

Nejzávažnější případy konfliktů mohou končit nefunkčním rodinným soužitím, rozchodem partnerů, v případě manželských neshod rozvodem.

1.4.1 Rozvod

Jak uvedeno výše, manželství je v ZOR vymezeno jako *trvalé* společenství muže a ženy. „Mluví-li zákon o manželství jako o trvalém společenství, nemá se tím na mysli, že manželství musí trvat od uzavření po dobu života obou manželů, i když by tento stav byl jistě ideální. Zákon počítá s tím, že lidé nejsou dokonalí a ne každý dokáže žít po celý život v jednom svazku. Z toho důvodu zákon o rodině počítá i s rozvodem manželství.“³⁶

Rozvod je v současnosti upraven v ZOR jako jediný možný způsob zrušení manželství za života obou manželů. Rozvést manželství je možné jen z jediného důvodu

---

³¹ HAVLÍČEK, K. Kulatý stůl o mediaci. Soudce 1/2008, s. 16.

³² PLAMÍNEK, J. Jak řešit konflikty. 27 pravidel pro efektivní vyjednávání. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 26.

³³ KRIVOHLAVÝ, J. Konflikty mezi lidmi. 2. vydání. Praha: Portál, 2002, s. 12.

³⁴ HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 43.

³⁵ Rodinněprávní vztahy jsou právní vztahy vznikající mezi manžely, právní vztahy mezi rodiči a dětmi, popř. také mezi dalšími příbuznými (např. mezi sourozenci, mezi prarodiči a vnoučaty), a dále vztahy, které vyplývají z náhradní rodinné péče (např. pěstounská péče, poručenství).

³⁶ CHODĚRA, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 10.

– tím je tzv. kvalifikovaný rozvrat. Podle zákona³⁷ se musí jednat o rozvrat hluboký a trvalý do takové míry, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. ZOR rozlišuje tři podoby rozvodu. Při rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu (§ 24 odst. 1 ZOR) soud manželství rozvede, pokud shledá kvalifikovaný rozvrat (jehož příčiny zjišťuje) a pokud v případě, že mají manželé nezletilé děti, nebude rozvod v rozporu se zájmem těchto dětí (§ 24 odst. 2 ZOR). Při rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu (§ 24a ZOR) soud vychází se stanoviska obou manželů, že manželství je trvale a hluboce rozvráceno, aniž by zjišťoval příčiny takového rozvratu. Pouze ověří, že podmínky stanovené zákonem pro tuto podobu rozvodu jsou dány.³⁸ Podrobněji k rozvodu podle § 24a ZOR viz kapitola 5.2.7.

Při ztíženém rozvodu (§ 24b ZOR) s návrhem na rozvod žalovaný manžel nesouhlasí a soud za splnění určitých podmínek (manžel, který s rozvodem nesouhlasí, se na rozvratu manželství nepodílel, rozvodem by mu byla způsobena zvláště závažná újma a mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství) návrh na rozvod zamítne. Pokud je však prokázán kvalifikovaný rozvrat a manželé spolu nežijí delší dobu než tři roky, soud manželství rozvede i v případě, že jsou jinak podmínky stanovené pro zamítnutí návrhu splněny.³⁹

V České republice se v současné době každý rok rozvádí přibližně polovina uzavřených manželství.⁴⁰ Pokud v rodině přetrvávají vážné konflikty způsobující neodčinitelný rozvrat manželských vztahů, může být rozvod v některých případech opravdu jediným adekvátním řešením dané situace.

Rozvod v každém případě představuje pro všechny členy rodiny, zejména však pro nezletilé děti, vysoce stresující a bolestivou situaci. „Nezletilé dítě není nijak chráněno proti rozvodu manželství jeho rodičů, je však třeba je chránit v souvislosti s rozvodem.“⁴¹ ZOR tak především v souvislosti s ochranou nezletilých obsahuje ustanovení § 24 odst. 2 (viz výše), které se uplatní pro všechny podoby rozvodu. Mimo to je stanoveno, že manželství nemůže být rozvedeno dříve, než nabude právní moci

---

³⁷ § 24 odst. 1 ZOR

³⁸ Soud však manželství nerozvede vždy, neboť i pro tuto podobu rozvodu se uplatní § 24 odst. 2 ZOR.

³⁹ Rovněž pro ztížený rozvod se uplatní § 24 odst. 2 ZOR.

⁴⁰ Dle údajů z oficiálních webových stránek Českého statistického úřadu

[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00377ECC/\\$File/14091005.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/ED00377ECC/$File/14091005.pdf)

a <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. (cit. 18. 8. 2011)

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 126.

rozhodnutí o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu.⁴² Soud péče o nezletilé v řízení podle § 176 OSŘ musí rozhodnout především o tom, komu z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy⁴³ a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.⁴⁴ „Právě v tomto řízení se nejčastěji projevují negativní emoce, následky rozvratu manželství, které ke škodě dětí a jejich budoucnosti ovlivňují stanoviska rodičů.“⁴⁵ Děti se stávají svědky hádek mezi svými rodiči, kteří se je často snaží ovlivnit, aby se přidaly na stranu jednoho z nich. „Spory o to, komu bude dítě svěřeno do výchovy, jsou velice zdoluhavé, nechutné a obecně platí, že v průběhu sporu se ještě více zhorší vztahy mezi rozvádějícími se manžely.“⁴⁶

V lepším případě jsou rodiče ochotni a schopni se o úpravě poměrů k dítěti dohodnout (ať už sami či za asistence například rodinného mediátora) a tato dohoda (ke své platnosti potřebuje schválení soudem) autoritativní soudní rozhodnutí nahradí, což umožňuje § 26 odst. 3 ZOR.

2 Mediace

„Mediace je alternativní metodou řešení konfliktů, která využívá přítomnost prostředníka neboli mediátora. Mediátor je odborník na efektivní vyjednávání, který napomáhá stranám konfliktu dospět k urovnání sporu a nalézt vzájemně přijatelné řešení dané situace. Postavení mediátora je vyvážené k oběma stranám. Jeho úkolem je řídit proces jednání, vytvářet podmínky pro dorozumění účastníků a nalezení řešení, které zohledňují zájmy obou stran. Mediátor podporuje schopnosti účastníků urovnat konflikt vlastními silami, jeho úkolem není daný problém posuzovat či hodnotit, ani rozhodovat o konkrétní podobě jeho řešení.“⁴⁷

Mediace představuje jednu z metod alternativního řešení sporů (Alternative Dispute Resolution - ADR). Strany sporu se užitím těchto metod snaží konflikty řešit jinak než v rámci soudního řízení. „Soudní proces ovšem jimi není nahrazován a právo

---

⁴² § 25 ZOR

⁴³ Dítě může být svěřeno do péče jednoho z rodičů, či do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů (§ 26 odst. 2 ZOR). Soud rozhoduje zejména podle kritérií určených v § 26 odst. 4 a 5 ZOR.

⁴⁴ § 26 odst. 1 ZOR

⁴⁵ FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 11.

⁴⁶ CHODĚRA, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 98.

⁴⁷ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 7.

obrátit se na soud, zaručené ústavně, komunitárně i mezinárodně, jimi není a ani nemůže být dotčeno.⁴⁸ Mezi alternativní metody kromě mediace řadíme prosté vyjednávání, konciliaci, minitrial, arbitráž (která je však považována spíše za předěl mezi ADR a řešením sporů před soudy⁴⁹) a smíšené typy (tzv. „medarb“ a „medaloo“).⁵⁰ „Všechny tyto způsoby představují méně formální a mnohem levnější způsob řešení sporu, než je soudní řízení.“⁵¹ Jejich hlavní odlišnost od soudního řízení však spočívá především v principu dobrovolnosti. „Na stranách sporu je nejen to, zda vůbec jiný způsob řešení sporu zvolí, ale mají rozhodující vliv na jeho průběh i výsledek.“⁵²

Mediace představuje relativně novou, zato však ve světě stále oblíbenější metodu. Termín mediace vychází z latinského výrazu „medium“, který v překladu znamená střed, nebo také „medius“, což znamená prostřední. „Mediace je proces, jímž se snažíme obrazně řečeno „vyjít vstříc na půl cesty“.“⁵³ Výsledkem mediace by měla být dohoda přijatelná pro obě (všechny) strany. Na podobě této dohody se podílejí strany konfliktu společně a mediátor je jako nestranná třetí osoba v nalezení řešení podporuje. Nerozhoduje však za ně a ani nedoporučuje, jak by měla výsledná dohoda vypadat.

„Mediace, ani jiná metoda alternativního řešení sporů, nemůže jakkoli nahradit efektivně fungující a spravedlivý systém soudnictví, ale má použitím alternativních metod v případech, kde je to vhodné, do určité míry soudnictví „odlehčit“, aby se soudy mohly intenzivněji věnovat případům mimořádně složitým, kde alternativní řešení nepřichází v úvahu.“⁵⁴

2.1 Historie mediace

Kolébkami moderní mediace jsou Spojené státy americké a Kanada, kde se mediace jako metoda řešení konfliktů začala uplatňovat přibližně před čtyřiceti lety.

---

⁴⁸ ZOULÍK F., Mediace jako alternativa soudního sporu, Bulletin advokacie 8/2001, s. 29.

⁴⁹ K tomu viz např. SPIROVÁ, K.. Alternativní způsoby řešení sporů – mediace. Právní fórum 3/2010, s. 119.

⁵⁰ Nejedná se o uzavřený výčet, někteří autoři zahrnují mezi alternativní způsoby řešení konfliktů i některé další. Viz např. VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 30-31.

⁵¹ JILKOVÁ R. Alternativní řešení sporů. Proč Mediace? Bulletin advokacie, 10/2002, str. 69.

⁵² WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 665.

⁵³ HRUŠÁKOVÁ M., NOVÁK T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. Bulletin advokacie 5/1999, s. 32.

⁵⁴ JILKOVÁ R. Alternativní řešení sporů. Proč Mediace? Bulletin advokacie 10/2002, s. 70.

V USA počátky využívání mediace souvisí s vlnou zákonů přijatých v 60. letech 20. století (zákon o ochraně před rasovou diskriminací, zákony v oblasti ochrany zaměstnanců v pracovněprávních vztazích atd.), které rozšířily občanská práva a jejich ochranu.⁵⁵ „V důsledku hojného využívání právních prostředků, které tato vlna zákonodárství přinesla, došlo na počátku 70. let k dramatickému nárůstu počtu žalob, které byly podány u amerických soudů, a tím i k prodlužování průměrné délky soudního řízení.“⁵⁶ Na základě toho začalo zavádění alternativ k soudnímu řízení. S mediací se nejprve „experimentovalo“ v prostředí laboratoří a po zveřejnění úspěšných výsledků začala být zaváděna v praxi. V současné době se mediace ve Spojených státech využívá v 60-70 % pracovních, obchodních, rodinných nebo komunitních sporů, přičemž přibližně dvě třetiny končí uzavřením výsledné dohody.⁵⁷ Ze Spojených států amerických a Kanady se mediace rozšířila i do dalších, především západoevropských zemí, jako např. Francie či Velké Británie. V posledních letech význam mediace vzrůstá i v jižní a jihovýchodní Evropě včetně zemí bývalého východního bloku a s úspěchem se rozvíjí rovněž ve Skandinávii.

Mediaci se dostává podpory i na mezinárodní úrovni, ačkoli v současnosti ohledně mediace neexistují žádné právně závazné nástroje mezinárodního práva. Rada Evropy vydala několik právně nezávazných doporučení⁵⁸, Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) přijala v roce 2002 modelové právo pro obchodní mediaci⁵⁹ a významné jsou rovněž aktivity Evropské unie.

2.2 Přednosti mediace

Mediační řízení se vyznačuje neformálností a flexibilitou. Oproti soudnímu řízení není svazováno pevnými procesními pravidly, což zejména umožňuje mediátorovi průběh mediace co nejlépe přizpůsobit konkrétní situaci. S tím souvisí další výhoda mediace, kterou je její rychlost. Díky tomu, že je dáno jen minimum procesních pravidel, mediátorům je umožněno reagovat velice pružně na žádosti o jejich služby.

---

⁵⁵ KORDAČ, Z. Zkušenosti se současnou právní úpravou a praxí alternativních metod řešení sporů v USA. Právní fórum 3/2010, s. 134.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 10.

⁵⁸ Doporučení Rec (98) 1 o rodinné mediaci, Doporučení Rec (2002) 10 o mediaci v občanských věcech, Doporučení Rec (99) 19 o mediaci v trestních věcech, Doporučení Rec (2001) 9 o alternativách k litigaci mezi správními autoritami a soukromými osobami.

⁵⁹ Viz http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration.html. (cit. 19. 8. 2011)

Spory je tak možné řešit téměř okamžitě. „Dlouhé čekání na soudní projednání oddaluje vyřešení situace a konflikt prodlužuje a vyostřuje.“⁶⁰ Mediaci se také vyznačuje ve srovnání se soudním řízením nižšími finančními náklady, a to jak pro strany konfliktu, tak i pro soudní systém.⁶¹

V rámci mediace rozhodnutí a i celá kontrola nad řízením zůstává na sporných stranách. Dohoda, která je výsledkem úspěšné mediace, představuje vzájemně uspokojivé řešení - žádná ze stran by se neměla cítit poražená. „Výsledek by proto žádnou ze stran neměl motivovat k dalšímu narušování vzájemných vztahů, ale spíše naopak k případné další možné spolupráci.“⁶²

Mezi další přednosti mediace řadíme její diskrétnost. Mediační řízení není ve srovnání se soudním řízením veřejné a strany i mediátor jsou vázáni povinností mlčenlivosti ohledně informací v průběhu mediace sdělených.⁶³ Díky tomu může také mediační řízení probíhat ve více uvolněné a přátelské atmosféře.

Mediaci podporuje kontinuitu vztahů mezi stranami konfliktu. Tento prvek je zvláště významný pro řešení konfliktů v rámci rodiny. Manželé si dokáží na konci rozvodové mediace podat ruce a i nadále fungovat jako dobří rodiče pro své děti.

Stranám konfliktu je umožněno v průběhu mediace navázat přímý kontakt a začít tak spolu opět komunikovat. Díky tomu je možné dosáhnout vzájemného porozumění a následně se společně podílet na hledání řešení, které bude oběma vyhovovat. Navázání přímého kontaktu má význam i v případě, že se stranám nepodaří uzavřít mediační dohodu – mezi stranami dojde ke „zklidnění“ vztahů a následné soudní řízení pro ně již nebude muset představovat tak velký otřes.

Mediaci se zaměřuje na zájmy a potřeby sporných stran více než na jejich práva. „Účastníci sporu mohou při mediaci navzájem pochopit své potřeby, a také potřeby společnosti, v níž žijí. Prostřednictvím toho se mohou naučit spolupracovat a dále zjistit, že ze spolupráce mohou oba jasně těžit.“⁶⁴

---

⁶⁰ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediaci aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 9.

⁶¹ K tomu viz např. důvodová zpráva k návrhu zákona o mediaci, s. 36 a násl. Dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

⁶² Tamtéž.

⁶³ K tomu podrobněji viz kapitola 2.3.3.

⁶⁴ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediaci aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 88.

2.3 Principy mediace

2.3.1 Dobrovolnost a svobodné rozhodování

Dobrovolnost znamená, že strany sporu se pro účast v mediaci rozhodli bez donucení a ze své vlastní vůle. Aby mediace mohla proběhnout úspěšně a konflikt mohl být vyřešen ke vzájemné spokojenosti, strany musí dobrovolně spolupracovat, a to jak mezi sebou navzájem, tak i s osobou mediátora. Dobrovolnost také znamená, že strany mohou od mediace kdykoliv upustit, pokud se tak rozhodnou. „Skutečnost, že osoby, mezi nimiž vyvstal spor či konflikt, se mohou svobodně rozhodnout, zda možnosti tohoto způsobu řešení sporu mezi nimi využijí či nikoli, staví mediaci do ostrého protikladu vůči soudnímu řízení, v němž si soud může spolupráci účastníků vynutit donucovacími opatřeními, jako je ukládání pořádkových pokut, předvedení apod.“⁶⁵ Strany mají rovněž právo si samy vybrat mediátora, kterému svůj konflikt svěří.

I přes to, že dobrovolnost patří mezi základní zásady mediace, lze se kromě mediace, která probíhá čistě z vůle stran, v řadě zemí běžně setkat s případy „povinné mediace“. Rozlišujeme mediaci ze zákona a mediaci soudní. V prvním případě je na mediaci přímo odkazováno ustanovením zákona. Tento druh mediace odráží „úmysl zákonodárce předejít soudnímu řízení takových sporů, které by mohly být snáze, rychleji a účinněji vyřešeny bez účasti soudu“⁶⁶. Jako soudní mediaci označujeme mediaci, kterou navrhl či nařídil soud ve věci, kterou má rozhodovat. K problematice povinné soudní mediace v České republice viz kapitola 5.2.5 a 5.2.6.

Dobrovolnost úzce souvisí se svobodným rozhodováním. To spočívá v tom, že mediátor pomáhá hledat možná řešení konfliktu, ale pro výsledné řešení se rozhodují strany samy.

2.3.2 Nestrannost a neutralita

Mediátor musí být nestranný, což znamená, že s oběma stranami musí zacházet rovně - musí se zajímat se o stanoviska obou stran, musí nechávat každé z nich stejný prostor k vyjádření. Tento koncept je spjat s principem neutrality, který se vztahuje k výsledku řízení. Týká se mediátorových schopností pomoci stranám nalézt vlastní řešení konfliktu, aniž by dával najevo nebo dokonce vnucoval svůj názor na to, jak

---

⁶⁵ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 381.

⁶⁶ VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 35.

konflikt vyřešit nejlépe. Pro mediátora bude často velmi obtížné zůstat neutrální a nestranný, např. pokud jeho „morální úsudek přisuzuje vinu jednoznačně některému z účastníků, či tehdy, kdy jeden z účastníků konfliktu přijde s řešením, které mediátor považuje za dobré“⁶⁷. Neutralita a nestrannost mediátora jsou však pro mediaci klíčové, a mediátor je povinen řízení ukončit, pokud není schopen ho vést v duchu těchto zásad.

2.3.3 Důvěrnost a důvěra

Mediátor, jakož i strany sporu⁶⁸, musí zachovávat mlčenlivost ohledně informací sdělených v průběhu mediačního řízení. Důvěrnost představuje významný motivační prvek pro účast na mediaci⁶⁹ - strany uvádějí mnohdy takové informace, které by v rámci veřejného soudního řízení neuvedly. „Nabízejí se potom takové možnosti řešení, které by nikdy nepřicházely v úvahu, pokud by strany neměly jistotu, že to, co bylo řečeno v mediačním řízení, se v eventuálním soudním řízení již nesmí veřejně sdělit.“⁷⁰

S důvěrností úzce souvisí důvěra mezi mediátorem a stranami (a mezi stranami navzájem). Důvěra v zachování mlčenlivosti účastníků mediace, ale také ve schopnosti, zkušenosti a v nestrannost mediátora, jsou jedním ze základních předpokladů pro samotné zahájení mediace a ovlivní strany rovněž při rozhodování o pokračování v mediaci.⁷¹

2.4 Mediátor

Osoba mediátora sehrává v mediaci klíčovou roli; bez jeho aktivní účasti na řešení konfliktu by nebylo možné o mediaci vůbec hovořit.

„Mediátor je školený odborník (právník, psycholog, sociolog, sociální pracovník apod.), se specifickými dovednostmi a zkušenostmi, které využívá k usnadnění komunikace mezi spornými stranami, k efektivnímu vedení a strukturování procesu

---

⁶⁷ HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 42.

⁶⁸ Povinnost mlčenlivosti by se měla vztahovat i na strany sporu, a to zejména vzhledem k tomu, že strany mají možnost se po případné neúspěšné mediaci obrátit na soud.

⁶⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o mediaci, s. 33. Dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

⁷⁰ DOLEŽALOVÁ, M. *Praktické otázky přeshraniční mediace*. Bulletin advokacie 7-8/2009, s. 86.

⁷¹ HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 38.

jednání.⁷² Mediátor musí být osoba kompetentní, čili musí mít kvalifikaci potřebnou k tomu, aby uspokojil požadavky účastníků mediace.⁷³ Aby mediace mohla probíhat efektivně, mediátor by měl být vyškolený, dostatečně zkušený, měl by však také mít určité osobnostní předpoklady, morální kvality a komunikační dovednosti.⁷⁴

Někdy mohou být kladeny specifické požadavky na osobu mediátora v souvislosti s druhem konfliktu, o který se jedná. Například pokud se jedná o konflikty týkající se porozvodového uspořádání poměrů nezletilých dětí, někteří autoři doporučují, aby mediátor měl odborné znalosti z oblasti dětské psychologie.⁷⁵ Je také vhodné, aby se strany dohodly na mediátorovi, který má dobrou pověst nebo kterého jim přímo někdo doporučil. Je možné, že služeb mediátora budou strany využívat v souvislosti s rodinnými spory i v budoucnu, a je potom „nepraktické a frustrující začínat pokaždé u nového odborníka, nastane-li potřeba konzultovat nějaký problém“⁷⁶.

2.4.1 Role mediátora

Mediátor usiluje o to, aby strany konfliktu dosáhly dohody, nenutí je však, aby přijali určité řešení, byť by on sám toto řešení považoval za nejvhodnější. Ideálně by mediátor neměl ani navrhnout stranám své vlastní řešení konfliktu.⁷⁷ Jeho úkolem je stranám „pouze“ pomoci ve vyjasnění situace a vytvoření takových podmínek, za kterých naleznou vzájemně upokojivé řešení samy. Mediátor „není posuzovatelem ani kritikem, neradí, nesoudí ani nehledá viníka.“⁷⁸

Strany konfliktu se obracejí na mediátora ve chvíli, kdy selhává jejich vzájemná komunikace. Mediátor pomáhá komunikaci mezi nimi obnovit a dále proces komunikace mezi stranami vede a usměrňuje, dbá na to, aby každá ze stran měla

---

⁷² RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 12.

⁷³ Tamtéž, s. 118.

⁷⁴ Podrobněji viz HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 82-90.

⁷⁵ Tamtéž, s. 140.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ V praxi ovšem existují velmi různé přístupy mediátorů k procesu mediace. Obecně se vymezují dva základní přístupy: „usnadňující (facilitative) mediátor“ a „hodnotící (evaluative) mediátor“. Pro první přístup je charakteristické, že mediátor nenabízí stranám sporu své vlastní řešení, ale směřuje strany k tomu, aby řešení našli sami. Hodnotící mediátor provádí hodnocení sporu a sám nabízí stranám řešení konfliktu. K tomu podrobněji např. RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 52.

⁷⁸ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 12.

možnost vyjádřit vlastní pohled na věc, aby řízení probíhalo korektně, přehledně a také v příjemné a klidné atmosféře. Mediátor tedy garantuje mediační proces, nikoli však výsledek.

Úloha mediátora v mediačním procesu se bude lišit v závislosti na vývoji konkrétního sporu a postoji a přístupu stran k mediaci. Mediátor může nechat diskuzi mezi stranami se volně ubírat, nebo naopak převzít vůdčí roli, aby strany nezabředly do zbytečných debat.⁷⁹ Někteří mediátoři budou trvat na tom, že během všech fází mediace musí strany zůstat spolu, jiní budou podporovat konání oddělených setkání stran s mediátorem. Mediátor může také rozhodnout o tom, zda by právní zástupci stran měli či neměli být přítomni během mediačního řízení.⁸⁰ Mediátor může od počátku určit pravidla týkající se mediačního řízení (například pravidla týkající se komunikace - ohledně toho, že strany se nesmí vzájemně přerušovat, když hovoří, nebo ohledně toho, kdo začne hovořit jako první apod.). Taková pravidla však mohou být často vnímána jako příliš rigidní a omezující, mohou řízení zbrzdovat a dávat stranám pocit formálního procesu.⁸¹

2.4.2 Mediátor advokát

Jak již uvedeno výše, mediátorem obecně mohou být odborníci z různých profesí. Běžně však bývají jednou z těchto profesí právě advokáti. Mediátor advokát musí především strany na samém začátku řízení informovat, že není zástupcem žádné z nich a nemůže jím být ani po skončení mediačního řízení (neboť to by mohlo zpětně vyvolat pochybnosti o integritě procesu).

Pro mediátora jsou jeho odborné znalosti v jistém smyslu břemenem⁸², neboť pro něj může být těžké zdržet se hodnocení konfliktu, zejména je-li situace po právní stránce zcela jasná. Musí však za každých okolností zůstat neutrální a nestranný a usilovat o to, aby výsledné řešení mělo co největší prospěch pro obě strany. Ventilování jeho vlastního pohledu na věc by mohlo vést k narušení důvěry, která je důležitým

---

⁷⁹ LEYNSEELE, P., DE PUTTE, F., DOLEŽELOVÁ, M. 2002. Mediace jako doplněk (či alternativa) soudního procesu. Bulletin advokacie, 2002, č. 8, s. 34.

⁸⁰ VINDELOV, V. Mediation - a non model. 1.edition. Copenhagen: DJOF Publishing. 2007, s. 225-229.

⁸¹ Tamtéž, s. 121.

⁸² V případech rodinné mediace mohou mediátorovy znalosti z rodinného práva znamenat naopak přednost, neboť takový mediátor může dobře odhadnout možnosti klientů prosadit jejich představu o porozvodovém uspořádání. Viz HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 141.

předpokladem pro úspěšný průběh řízení. Pokud mají strany otázky ohledně právních aspektů konfliktu, mediátor je musí odkázat na jejich právní zástupce.

2.5 Průběh mediace

I přes to, že při provádění mediace platí velmi málo závazných pravidel, v praxi se ukazuje, že existují jisté nezbytné kroky, které je třeba ve správném pořadí učinit, aby mohlo být úspěšně postupováno směrem k nalezení uspokojivého řešení.⁸³ Mediační řízení je proto systematicky děleno do několika fází a úkolem mediátora je pomoci stranám jednotlivými fázemi projít. Např. L. L. Riskin⁸⁴ uvádí pět cílů (1. Dohodnout se na tom, že se bude mediovat, 2. Porozumět problému, 3. Formulovat možná řešení, 4. Dosáhnout dohody, 5. Dohodu realizovat), kterých by mělo být v mediaci dosaženo s tím, že mediátor tyto cíle obvykle plní v daném pořadí.

Nicméně vzhledem k tomu, že jednou z charakteristik mediace je její pružnost a neformálnost a že v mediaci je na konflikt nazíráno vždy jako na jedinečný, bude každá mediace mít svůj individuální průběh. „Struktura je jen vodítkem, ale ne dogmatem a omezením.“⁸⁵ Bude tedy záležet na přístupu mediátora a na vývoji konkrétní situace, do jaké míry bude struktura dodržována. Mediátor musí sice jednotlivé fáze mediace znát a řídit se jimi, ale na druhou stranu musí být schopný pružně reagovat na nastalou situaci a momentální potřeby účastníků a pohybovat se mezi jednotlivými fázemi tam a zpět, pokud je to zapotřebí.⁸⁶

Různí autoři rozlišují v mediačním procesu většinou pět až sedm fází. Drobné odchylky v členění se týkají toho, „kterou událost považuje který autor za důležitou a hodnou samostatného pojmenování“⁸⁷. Například L. Holá⁸⁸ uvádí tyto fáze: 1. Zahájení mediace. 2. Zisk informací. 3. Porozumění zájmům. 4. Hledání řešení. 5. Vytváření dohody. 6. Závěrečné slovo.

---

⁸³ VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 33.

⁸⁴ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 33.

⁸⁵ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 103.

⁸⁶ VINDELOV, V. Mediation - a non model. 1. edition. Copenhagen: DJOF Publishing. 2007, s. 100.

⁸⁷ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 104.

⁸⁸ Tamtéž, s. 106.

Jednotlivé etapy budou v zásadě probíhat velmi podobně, ať už půjde o řešení konfliktů rodinných či například obchodních. Případné rozdíly se mohou týkat kupříkladu délky řízení. „V rodinné mediaci dojde určitě k řadě setkání, která si vyžádají rozpětí několika měsíců, což zaručí dobré vyhlídky na úspěch.“⁸⁹ V jiných věcech naopak může mediace trvat i jen několik dnů (nebo dokonce hodin).

2.5.1 Předběžná fáze a dohoda o mediaci

Někteří autoři vymezují aktivity, ke kterým dochází před první společnou schůzkou stran s mediátorem, jako první fázi mediačního procesu. Já si dovolím označit tyto aktivity jako „předběžnou fázi“, neboť zde ještě nedochází k samotnému řešení konfliktu, ale jedná se spíše o jakousi nezbytnou přípravu.

Iniciativa pro zahájení mediace vzejde nejčastěji od jedné či od obou stran sporu, případně od právních zástupců těchto stran. První kontakt s mediátorem je ve většině případů navázán telefonicky. Mediátor by se měl ještě před zahájením mediace ujistit, že strany jsou obeznámeny s tím, v čem mediační proces spočívá, zejména pokud se jedná o jejich první zkušenost s mediací. Nejčastěji tak dojde buď k rozhovoru po telefonu, nebo ke krátkým odděleným setkáním, kde mediátor strany stručně o mediaci informuje. V případě rodinných konfliktů může první oddělené informativní setkání sehrávat pro strany určitou „zklidňující“ roli. „Negativní emocionální prožívání konfliktu mezi partnery je mnohdy ta hluboké, že mezi nimi k přímému kontaktu nemůže v prvních fázích mediace dojít.“⁹⁰

Nutné je před samotným zahájením mediace posoudit, zda daný konflikt je vůbec pro mediaci vhodný.⁹¹ Mediátor by však v této fázi neměl dovolit stranám zabíhat do přílišných podrobností týkajících se konfliktu.

Před začátkem mediace by rovněž měly být vyřešeny otázky spojené s odměnou mediátora (způsob platby, osoba odpovědná za platbu). V neposlední řadě musí být v této předběžné fázi stanoveno místo a čas první společné schůzky.

---

⁸⁹ VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 38.

⁹⁰ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 140.

⁹¹ Mediace samozřejmě nebude vhodná pro všechny typy sporů. V některých případech - například pokud bylo zcela jednoznačně porušeno právo a není třeba o podobě řešení vyjednávat - je rozhodnutí soudu nezbytné. Podrobněji k případům vhodným a nevhodným pro mediaci viz HOLÁ, L. Mediace a možnosti jejího využití. Právo a rodina 5/2006, s. 10-12.

V některých případech je mezi účastníky uzavírána písemná dohoda o mediaci, jejímž podpisem strany souhlasí s řešením sporu mediací. Některé dohody obsahují velmi podrobná pravidla⁹², jimiž se strany budou muset v průběhu mediačního procesu řídit, jiné jsou naopak velmi stručné. Dohoda by však měla obsahovat alespoň označení stran, předmět mediace neboli co nejvíce konkrétní definování sporu, určení mediátora a ustanovení o jeho odměně. Dále je vhodné do dohody zahrnout ujednání o důvěrnosti procesu, o nestrannosti mediátora apod.

2.5.2 Jednotlivé fáze mediačního procesu

Mediace začíná první společnou schůzkou. Úlohou mediátora je zde klientům objasnit⁹³, v čem proces mediace spočívá a jaká je úloha každého z účastníků procesu. Zejména by měl mediátor odlišit úlohu svou od úlohy soudce. Je vhodné říci několik slov o základních zásadách mediačního řízení, zejména o důvěrnosti a dobrovolnosti.

Mediátor je osobou, která je zodpovědná za vytvoření pozitivní a uvolněné atmosféry v průběhu procesu.⁹⁴ Již od počátku by si měl budovat ke klientům důvěru. Je důležité, aby místo jednání bylo náležitě zvoleno. K mediaci tak bude docházet na místě, na kterém se strany dohodly, přičemž toto místo by mělo být pro obě strany neutrální - mediační proces by neměl probíhat doma nebo v kanceláři jedné ze stran, ale ideálně buď v kanceláři mediátora či na zcela neutrální půdě. Pokud se od počátku účastní řízení také právní zástupci, je důležité, aby jim mediátor nevěnoval více pozornosti než účastníkům samotným, neboť účastníci zaujímají v řízení ústřední roli.⁹⁵ Mediátor v této první fázi rovněž objasňuje pravidla jednání, kterých se bude v následujícím průběhu mediace užívat.⁹⁶

Následuje fáze, ve které hlavní slovo mají sami účastníci. V této fázi každá ze stran vyloží své chápání konfliktu. Mediátor udržuje kontrolu nad procesem a dbá na to, aby strany měly stejně široký prostor k vyjádření. Vhodnými otázkami strany navádí ke sdělení maxima možných informací a pomáhá jim navázat dialog. Cílem této fáze je

---

⁹² Podrobné bývají dohody uzavírané před rozvodovou mediací. Viz RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. *Mediace aneb Jak řešit konflikty*. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 37.

⁹³ Případně zopakovat, pokud již mediační proces byl stranám nastíněn na první oddělené schůzce. Z hlediska principu nestrannosti je důležité, aby strany měly k dispozici shodné informace a aby neměly pocit, že druhé straně bylo například sděleno mediátorem více nebo něco jiného. Proto by mediátor neměl pouze odkázat na to, že určité informace již byly sděleny dříve v rámci oddělených schůzek.

⁹⁴ VINDELOV, V. *Mediation - a non model*. 1. edition. Copenhagen: DJOF Publishing, 2007, s. 117.

⁹⁵ Tamtéž, s. 118.

⁹⁶ Viz kapitola 2.4.1.

vzájemná výměna informací a objasnění skutečností. Na závěr mediátor shrne všechny sporné body a za pomoci stran sestaví jejich seznam.

V mediačním procesu je nezbytné získat o daném konfliktu nejenom objektivní faktické informace, ale také odkrýt skryté pocity, zájmy a potřeby stran, k čemuž mediátor používá kromě dotazování i další techniky, např. přeformulování, opakování, shrnutí, parafrázování apod.⁹⁷ Strany sporu by postupně měly opustit své soupeřivé pozice a jejich pozornost by se měla zaměřit na zájmy a potřeby, které jsou pro ně společné. Například ve sporu rozvádějících se manželů bude jedním ze společných zájmů manželů dobro jejich nezletilého dítěte. Na základě uvědomění si společných zájmů a potřeb je poté možné postoupit dále směrem ke hledání kompromisního řešení.

V následující fázi probíhá diskuze o možných řešeních konfliktu. Strany nejprve navrhují a formulují co nejvíce možných variant řešení bez toho, že by kdokoliv z účastníků některý z návrhů okamžitě hodnotil či kritizoval. Mediátor všechny návrhy stran sepíše v tom pořadí, v jakém byly navrženy. Netřídí je, nevybírání z nich jen některé, ani neoznačuje, kdo jaké řešení navrhl. Následně je každý návrh stranami posouzen, od některých návrhů je upuštěno a jiné jsou přijaty. K důležitému úkolu mediátora patří v této fázi mimo jiné „navodit atmosféru spolupráce“⁹⁸. Mediátor musí věnovat pozornost každé ze stran a sledovat, zda jsou síly vyrovnány. „Mediátor přitom zásadně vystupuje jako osoba, která nesděljuje své právní názory (natož, aby je jakkoli prosazovala), ale jako osoba, která usiluje o kompromisní dohodu s používáním prostředků mimoprávního působení.“⁹⁹

Výsledkem úspěšné mediace je uzavření dohody. Tato dohoda je po obsahové stránce výlučně záležitostí stran; mediátor se na jejím znění zásadně nepodílí.¹⁰⁰ Dohoda by měla být „jasně formulovaná, srozumitelná a prakticky uskutečnitelná“¹⁰¹. Dohodu formuluje mediátor sám, mohou ji však také pod vedením mediátora formulovat právní zástupci stran. V každém případě je vhodné, aby se této fáze právní zástupci stran účastnili – je vhodné případné nejasnosti vysvětlit přímo na místě, aby se do budoucna zamezilo pochybnostem ohledně výkladu dohody. Dohoda může mít

---

⁹⁷ VINDELOV, V. Mediation - a non model. 1. edition. Copenhagen: DJOF Publishing, 2007, s. 136-149.

⁹⁸ VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 40.

⁹⁹ ZOULÍK F., Mediace jako alternativa soudního sporu, Bulletin advokacie 8/2001, s. 34.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 11.

různou podobu (v některých případech například nemusí být písemná, ale ústní). Dohoda v písemné formě je pak podepsána všemi stranami i mediátorem.

Na závěr mediátor celý proces shrne, čímž se dostane stranám i mediátorovi určité zpětné vazby. Mediátor by měl strany podpořit ve zvážení, jak zamezit případným budoucím konfliktům mezi nimi. Může například zmínit možnost dalšího kontaktu s mediátorem. Je vhodné zahrnout způsob, jakým se budou případné budoucí spory řešit, přímo do dohody.

2.6 Role právních zástupců v mediaci

„Někteří právníci spatřují v mediaci zásah do své sféry působnosti, totiž do oblasti vyjednávání.“¹⁰² Role právního zástupce však typicky spočívá v zastupování svého klienta, tedy v obhajování stanoviska jen jedné strany, nikoli v „pomoci tomu, aby převážila společná vůle stran“¹⁰³.

V průběhu mediačního procesu se mohou právní zástupci cítit poněkud nezvykle, neboť budou ve většině případů hrát méně „významnou“ roli, než je pro ně jinak běžné. Za průběh mediace je odpovědný mediátor a právní zástupci by se proto neměli snažit ujmout řízení procesu. Ve své roli budou muset akceptovat, že cílem mediace není, na rozdíl od soudního řízení, najít jednoho vítěze a jednoho poraženého, a tedy rozhodnout, kdo je „v právu“. Více než o právní normy jde o vzájemné porozumění a výsledné řešení musí být především v souladu s nemateriálními zájmy a potřebami obou stran. Advokát by neměl proto v mediačním řízení jednat jako ten, kdo musí za každých okolností vybojovat případ pro svého klienta.¹⁰⁴

Důležité je, aby mediátor od počátku vymezil, jakou roli právní zástupce v řízení hraje. To bude záležet jednak na povaze sporu, jednak na přístupu konkrétního mediátora. V některých případech například mediátor přímo požádá právní zástupce za účelem umožnění stranám prostoru pro lepší komunikaci, aby neseděli spolu s účastníky u společného stolu.¹⁰⁵ Jindy dá mediátor nejprve možnost právním zástupcům vyložit stanovisko stran a poté se pozornost zaměří na klienty samotné. Při rodinné mediaci

---

¹⁰² VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 41.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ VINDELOV, V. Mediation - a non model. 1.edition. Copenhagen: DJOF Publishing, 2007, s. 225.

¹⁰⁵ RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997, s. 36.

bývá obvyklá přítomnost klientů bez právních zástupců, a ke konzultaci právních zástupců dochází až před podpisem konečné dohody.¹⁰⁶ Právní zástupci zde tak fungují jako „právní zastřešení“.¹⁰⁷ V každém případě je nezbytné stranám umožnit aktivní účast v debatě, neboť mediace vychází z toho, že nikdo jiný nezná jejich zájmy lépe než oni sami.

Velice užitečnou úlohu mohou právní zástupci hrát před zahájením mediačního řízení. Jejich úkolem by mělo vždy být klienty informovat, pokud možno ještě před podáním žaloby k soudu, o tom, že existuje možnost konflikt řešit cestou mediace (případně jiným alternativním způsobem).

3 Mediace v rodinných konfliktech

Rodinná mediace představuje jednu z nejrozšířenějších oblastí využívání mediace. To zajisté souvisí s nárůstem konfliktů uvnitř rodiny pramenících v celé řadě negativních společenských jevů, se kterými je rodinný život v současné době spojen - rodinné vztahy provází nestabilita, ve větší míře se hovoří o tzv. problémových rodinách, roste počet rozvodů atd.¹⁰⁸ Konflikty v rodině jsou přitom nesmírně zatěžující nejen pro jejich přímé aktéry, ale i pro celé rodinné okolí.¹⁰⁹ Již výše bylo uvedeno, že z konfliktů mezi rozvádějícími se manžely a z rozpadu rodiny trpí často především děti.

Soudy nemají „monopol“ na řešení konfliktů a zejména v případě rodinných věcí se jeví mnohdy jako účinnější dospět k přijatelnému řešení postupem jiným než tím, které nabízí právo. „Pro spory mezi členy rodiny je charakteristické, že i po jejich vyřešení po věcné stránce, čistě dle pravidel právních, přetrvávají i nadále mezi stranami negativní emoce, což rodinu destabilizuje.“¹¹⁰ Významnou roli proto v řešení rodinných rozepří sehrává právě mediace. Mediace je obecně vhodnou metodou řešení konfliktů v případech, kdy vztah mezi spornými stranami bude nezbytně i v budoucnu stále přetrvávat (tak je tomu často právě v rodinných záležitostech, například pokud se týká odděleně žijících rodičů majících společné děti), neboť v případě úspěšné mediace

---

¹⁰⁶ VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 42.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 135.

¹⁰⁹ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 379.

¹¹⁰ Tamtéž.

je možné předpokládat dobré vztahy a omezení konfliktnosti do budoucna a dobrovolné dodržování dohody.¹¹¹ To je také zásadní rozdíl od tradičního soudního řízení – autoritativní rozhodnutí jen málokdy znamená oboustrannou spokojenost a dobré vztahy mezi stranami proto ve většině případů v budoucnu nepřipadají v úvahu. „Současná soudní praxe řešení rozvodových sporů, ve kterých zřídka vítězí nikoli rodič kvalitnější, ale ten bezohlednější, rodiče přímo nutí, aby své nepřátelství prohlubovali.“¹¹²

3.1 Rodinná a rozvodová mediace

Mediaci využívanou při řešení konfliktů v rodině můžeme rozlišit na mediaci rodinnou a mediaci rozvodovou. Rozvodová mediace tvoří součást rodinné mediace. Rodinná mediace se zabývá řešením konfliktů, které vznikají ve vzájemném soužití členů rodiny (rodičů, dětí, prarodičů atd.), rozvodová mediace se zabývá řešením konfliktů spojených s rozvodem manželství.¹¹³ Vzhledem ke stále vyššímu počtu nesezdaných soužití v naší společnosti je možné postavit na roveň mediaci rozvodové také mediaci, která se zabývá obdobnou problematikou, avšak nikoli mezi rozvádějícími se manžely, ale mezi rozcházejícími se partnery.¹¹⁴

V rozvodové mediaci je významný princip, že většina rozvádějících se manželů má zachovalou schopnost a vůli zůstat kompetentními rodiči.¹¹⁵ Mediátoři tak mohou v procesu postupně oddělit konfliktní partnerskou rovinu a rovinu rodičovskou.¹¹⁶ Mediátor by měl v rodičích podporovat zájem o potřeby jejich dětí a měl by postupovat tak, aby vždy byly zájmy dětí chráněny.¹¹⁷ Mediace může sloužit jako nástroj pro posílení zodpovědnosti rodičů vůči svým dětem. Pokud se týká účasti samotných dětí na rozvodové mediaci tak platí, že děti by měly být vtaženy do řešení konfliktů rodičů co

---

¹¹¹ Zejména mezi rozvedenými manžely jsou dobré vztahy a nízká míra konfliktů velmi důležité, neboť tvoří jeden z podstatných faktorů pro dobrou adaptaci dětí po rozvodu.

¹¹² BAKALÁŘ, E. a kol. Rozvodová tematika a moderní psychologie. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006, s. 100.

¹¹³ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 135.

¹¹⁴ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 379.

¹¹⁵ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 138.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Viz také článek III zás. 8) Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci: „Mediátor by měl postupovat zvláště ve prospěch dětí a chránit jejich zájmy, měl by se soustředit na to, aby v rodičích posílil zájem o potřeby dětí a měl by jim připomenout jejich odpovědnost za spokojený život jejich dětí a za jejich výchovu.“ K Doporučení podrobněji viz kapitola 4.2.

nejméně. „Děti bývají přizvány až v okamžiku, kdy jsou jim rodiče již schopni společně představit některá konstruktivní řešení situace.“¹¹⁸ Je však i možné, aby se mediátor setkal s dětmi na oddělené schůzce ještě před zahájením mediace s rodiči, aby tak mohl poznat a posoudit jejich potřeby.

„Mediace vychází z předpokladu rovnosti mezi účastníky konfliktu.“¹¹⁹ V případě nerovnosti dochází ke znevýhodnění slabší strany a nepřiměřenosti výsledné dohody na její úkor. Zvláště časté jsou případy nerovnosti mezi rozvádějícími se manžely. „Rozpor v síle stran byl označen jako nejdůležitější faktor pro vyloučení některých rozvodových případů z mediace.“¹²⁰ Proto je vždy úkolem mediátora pečlivě posoudit, zda z tohoto hlediska je konkrétní případ pro mediaci vhodný či nikoli.

3.2 Předmět rodinné mediace

„Všeobecně se přijímá názor, že všechny druhy rodinných konfliktů mohou být otevřeny k posouzení v průběhu mediačního procesu.“^{121 122} Rodinné mediace může být využito při řešení konfliktů v majetkových záležitostech (např. ohledně závazků v rámci rodiny, správy jmění dítěte, zúžení společného jmění manželů, dědictví), konfliktů vznikajících v mezigeneračních vztazích (např. konfliktů, ke kterým dochází v rodinném soužití mezi dospívajícími dětmi a jejich rodiči), konfliktů mezi manžely při rozhodování o záležitostech rodiny (např. záležitosti bydlení, péče o nemocného člena rodiny, o prarodiče) či konfliktů mezi rodiči, které se týkají výkonu jejich rodičovských práv a povinností (např. rozepře ohledně užití výchovných prostředků).

V případě rozvodové mediace se bude jednat zejména o otázky výchovy a výživy nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, styku rodičů (prarodičů, sourozenců) s nimi, o otázky majetkového uspořádání mezi rozvádějícími se manžely či uspořádání bytové situace. Rozvodová mediace bude neúčinnější, pokud se pro ni manželé rozhodnou ještě před zahájením soudního řízení, ale může být prováděna i během řízení. Konflikty mohou vznikat také mezi již rozvedenými manžely – např. jedna ze

---

¹¹⁸ HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 140.

¹¹⁹ HOLÁ, L. *Mediace a možnosti jejího využití*. *Právo a rodina* 5/2006, s. 11.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 137.

¹²² *Mediace se ovšem nemůže využít tam, kde účastníci nemohou nakládat se svými právy – tedy např. v případě sporu o určení otcovství.*

stran může usilovat o změnu dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí. I v těchto případech je využití mediace vhodné.

3.3 Cíle a funkce rodinné mediace

„Rodinná mediace působí jako most mezi osobami, které si mezi sebou vystavely zeď.“¹²³ Cílem rodinné mediace je obnovit dialog, nalézt porozumění a upevnit vztahy v rodině, ať už mezi rodiči a dětmi, tak mezi manžely či v rámci širšího příbuzenstva. U rozvádějících se manželů není smyslem jejich smíření, ale umožnění důstojného, kultivovaného rozvodu a nalezení dohody, která bude dbát na potřeby všech, zejména však nezletilých dětí. Cílem je rovněž předcházet dalším potenciálním konfliktům v budoucnu.

Rodinná mediace umožňuje v některých případech zabránit zahájení soudního řízení¹²⁴. V případech jiných, kdy soudní řízení již probíhá či nutně probíhat bude, může pomoci nalézt řešení, které bude pro obě strany přijatelné, a soudní řízení tím urychlit.¹²⁵ V neposlední řadě je rodinná mediace pomocníkem i v případech, kdy strany nedojdou k dohodě, neboť díky tomu, že spolu začaly opět komunikovat, je v jistém smyslu ulehčena následná práce soudů. „V situaci, kdy strany mediační dohodu neuzavřou, se díky mediaci alespoň zklidní vztahy mezi nimi a ony jsou tak schopny lépe přijmout soudní rozhodnutí a vyrovnat se s ním.“¹²⁶

4 Rodinná mediace v mezinárodněprávním kontextu

Jak uvedeno výše, na mezinárodní úrovni neexistuje žádná právně závazná a jednotná úprava mediace. Nedá se však v žádném případě říci, že by jí pozornost nebyla

---

¹²³ TRÉLAUN, B. Překonávání konfliktů v rodině. Praha: Portál, 2005, s. 111.

¹²⁴ Český právní řád umožňuje v řadě případů soudní rozhodnutí nahradit dohodou – např. dohody o vypořádání společného jmění manželů (§ 150 ObčZ), dohody o styku rodičů s dítětem (§ 27 ZOR), dohody o výkonu rodičovské zodpovědnosti (§ 49 ZOR), dohody manželů o záležitostech rodiny (§ 20 ZOR).

¹²⁵ Podle českého právního řádu soudní řízení musí vždy proběhnout ohledně úpravy poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu (§ 25 ZOR). V tomto případě je však možné využít mediaci k uzavření dohody a předmětem soudního řízení již bude pouze její schválení (§ 26 odst. 3 ZOR). Stejně tak v případě rozvodu manželů je nezbytné vždy rozhodnutí soudu, ZOR však umožňuje zjednodušenou formu rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, kde opět mediace může sehrát významnou úlohu ohledně uzavření dohod, jejichž předložení je jednou z podmínek, aby rozvod v této podobě mohl proběhnout. K tomu podrobněji viz kapitola 5.2.7.

¹²⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona o mediaci, s. 36. Dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

věnována. V oblasti rodinné mediace důležitou roli sehrává Rada Evropy, která začala již od roku 1977 pořádat konference věnované rodinnému právu. V návaznosti na třetí Evropskou konferenci rodinného práva pořádanou v Cádiz roku 1995 s tématem „Rodinné právo v budoucnosti“ ustanovil Výbor expertů pro rodinné právo¹²⁷ pracovní skupinu, která byla pověřena se zabývat otázkou rodinné mediace a dalších postupů při řešení rodinných konfliktů.¹²⁸ Na základě toho došlo v lednu roku 1998 k přijetí Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci.¹²⁹ V říjnu téhož roku proběhla ve Štrasburku čtvrtá Evropská konference rodinného práva, která se přímo rodinnou mediací zabývala.

Alternativní metody řešení sporů včetně mediace jsou podporovány také v rámci Evropské unie. Směrnice o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech¹³⁰ uložila členským státům povinnost uvést v účinnost vnitrostátní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do 21. 5. 2011. I přes to, že se tato směrnice dotýká pouze přeshraničních sporů, je patrný její tlak na přijetí zákonné úpravy mediace ve všech členských státech EU.¹³¹ Podpora vnitrostátní mediace je vyjádřena i v odst. 8 preambule směrnice: „Tato směrnice by se měla vztahovat pouze na mediaci v přeshraničních sporech, ale nic by nemělo bránit členským státům v tom, aby její ustanovení uplatňovaly i na vnitrostátní mediační řízení.“ Vzhledem k tomu lze na směrnici nahlížet jako na určitý „zdroj inspirace“ pro státy, které zatím nemají žádnou právní úpravu mediace v netrestních věcech, jako Česká republika.¹³²

---

¹²⁷ „Výbor expertů pro rodinné právo odpovídá od roku 1981 pod vedením Evropského výboru pro právní spolupráci (CDCJ) za mezistátní aktivity Rady Evropy na úseku právní ochrany rodiny, zejména pak právní ochrany dítěte.“ REQUENA, M. Aktivity Rady Evropy v oblasti rodinného práva. Právní praxe 2-3/1999, s. 136.

¹²⁸ Family mediation in Europe: proceedings: 4th European Conference on Family Law: Palais de l'Europe, Strasbourg, 1-2 October 1998. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000, s. 23.

¹²⁹ Doporučení Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k mediaci ve věcech rodinných č. R(98) 1 ze dne 21. ledna 1998

¹³⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. 5. 2008

¹³¹ HORÁČEK, T. Mediace v soukromoprávních věcech jako předmět samostatné právní úpravy. Právní fórum 3/2010, s. 123.

¹³² To ostatně potvrzuje i důvodová zpráva k návrhu zákona o mediaci, která na straně 24 uvádí, že k návrhu českého zákona o mediaci bylo přistoupeno zejména s ohledem na úpravu mediace touto směrnicí. Důvodová zpráva dostupná z

<http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

4.1 Evropská úmluva o výkonu práv dětí

Evropská úmluva o výkonu práv dětí (dále jen „Úmluva“) byla přijata ve Štrasburku dne 25. ledna 1996, jménem České republiky byla podepsána dne 26. dubna 2000 a vstoupila pro ni v platnost dne 1. července 2001.¹³³ Úmluva je zaměřená na ochranu práv dětí v soudních řízeních, které se jich týkají (soudní řízení týkající se dítěte je vymezeno v článku 1 odst. 3 jako „řízení v rodinných věcech, zejména pak to, v němž jde o výkon rodičovské zodpovědnosti, o otázky pobytu a práva styku s dítětem“). Úmluvu však na tomto místě zmiňuji především proto, že ve svém textu pamatuje na předcházení rodinněprávním sporům týkajících se dětí a Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci se na Úmluvu odvolává.

V preambuli Úmluvy je uvedeno, že „v případě sporu je žádoucí, aby se rodina pokusila dospět k dohodě před tím, než je záležitost podána k soudu“. Článek 13 Úmluvy potom přímo nabádá smluvní strany podporovat „zprostředkování a další způsoby řešení sporů“. Článek 13 Úmluvy zní: „S cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody, v případech, kde je to namístě a které smluvní strany vymezí.“ Úmluva však tímto nejen vybízí smluvní strany k podpoře mediace či jiné metodě alternativního řešení sporů, které se týkají dětí, ale že zároveň i vypočítává funkce, které mohou ADR (včetně mediace) plnit.¹³⁴ Z ustanovení článku 13 Úmluvy vyplývá, že: „a) včasné užití mediace je schopno předcházet vzniku sporu uvnitř rodiny, resp. může zabránit tomu, aby vzniklý spor přerostl v emociálně silně zatěžující a vleklý konflikt; b) u sporu již probíhajícího může napomoci nalezení rychlého, oboustranně akceptovaného smírného řešení, které tudíž bude do budoucna stranami respektováno; c) včasné řešení sporu pomocí mediace může předejít tomu, že bude muset být vyvoláno soudní řízení týkající se nezletilého dítěte (tj. zejména úpravy jeho výchovy, styku s tím či oním rodičem atd.)“¹³⁵.

---

¹³³ Text Úmluvy dostupný z http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm01_054.pdf. (cit. 12.8.2011)

¹³⁴ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 380.

¹³⁵ Tamtéž.

4.2 Doporučení výboru ministrů členskými státy Rady Evropy o rodinné mediaci č. R (98) 1¹³⁶

Ačkoliv doporučení, které Výbor ministrů přijímá, jsou právně nezávazná, mívají značnou morální a politickou sílu.¹³⁷ Jinak tomu není ani u Doporučení o rodinné mediaci, které bylo přijato Výborem ministrů dne 21. ledna 1998 (dále jen „Doporučení“). Toto Doporučení i přes svůj právně nezávazný charakter formuluje jasně požadavek zavádět rodinnou mediaci do národních právních řádů a dále ji podporovat a „vycházejí z předpokladu, že členské státy Rady Evropy dobrovolně jako suverénní subjekty projeví vůli sdílet a naplňovat ideje Statutu Rady Evropy, lze mít za to, že členství v Radě Evropy představuje závazek členského státu respektovat přijaté dokumenty Rady Evropy a činit příslušná opatření v souladu s nimi“¹³⁸.

Ačkoliv se jedná o stručný dokument, „jeho formulace jsou pregnanční, vystihující přesně podstatu věci“¹³⁹. K Doporučení bylo přijato Vysvětlující memorandum¹⁴⁰, které jednotlivá ustanovení podrobněji rozpracovává.

V preambuli Doporučení jsou nejprve v jedenácti bodech objasněny důvody přijetí tohoto dokumentu a jeho cíle. Zároveň „těchto jedenáct stručných bodů vystihuje perfektně a přesvědčivě potřebnost mediace právě pro rozepře rodinné“¹⁴¹. Význam rodinné mediace je v odst. 8 preambule vyzdvížen s odkazem na výsledky průzkumu v zemích, kde se rodinná mediaci praktikuje: „Rodinná mediaci má potenciál zlepšit komunikaci mezi členy rodiny; redukovat počet konfliktů mezi stranami sporu; vést k přátelskému urovnání; zajistit kontinuitu vztahů mezi rodiči a dětmi; snížit sociální a ekonomické náklady spojené s rozchodem či rozvodem, jak pro strany samé, tak pro stát; urychlit vyřešení konfliktu.“¹⁴²

---

¹³⁶Text Doporučení dostupný z

http://www.radaevropy.cz/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=99&Itemid=97. (cit. 18. 8. 2011)

¹³⁷ POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 312.

¹³⁸ HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 69.

¹³⁹ RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. Právo a rodina 6/2001, s. 10.

¹⁴⁰ Text memoranda dostupný z

[http://www.coe.az/pfddoc/committee_of_ministers/Rec%20R\(98\)1%20Family%20Mediation_EN.pdf](http://www.coe.az/pfddoc/committee_of_ministers/Rec%20R(98)1%20Family%20Mediation_EN.pdf).

(cit. 18. 8. 2011)

¹⁴¹ RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. Právo a rodina 6/2001, s. 10.

¹⁴² „Taking into account the results of research into the use of mediation and experiences in this area in several countries, which show that the use of family mediation has the potential to :

– improve communication between members of the family;

Vládám členských států je doporučeno: „1. iniciovat nebo podporovat mediaci v rodinných věcech nebo v případě potřeby posílit mediaci již existující; 2. zavést nebo posílit všechna opatření, která jsou považována za nezbytná proto, aby byly zavedeny a používány následující zásady odpovídající potřebě řešení rodinných sporů.“¹⁴³

Konkrétní požadavky (nadepsané jako „Principy rodinné mediace“) rozdělují Doporučení do osmi článků.

První článek („*Oblast použití mediace*“) vymezuje, že užití rodinné mediace je vhodné ve všech konfliktech mezi členy téže rodiny, tvořené buď pokrevním příbuzenstvím, nebo vzniklé uzavřením sňatku, a mezi osobami, které žijí nebo žily v rodinných vztazích podle předpisů národního práva. Státům je přitom zároveň dáno právo svobodně rozhodnout, v jakých konkrétních případech by mělo být rodinné mediace užito.

Druhý článek („*Organizace mediace*“) především zakotvuje zásadu, že mediace by neměla být povinná a dále že státy mají právo svobodně organizovat a provádět mediaci způsobem, který samy považují za vhodný (ať už prostřednictvím veřejného nebo soukromého sektoru). Významná je také zásada, že státy by měly za každých okolností, bez ohledu na způsob organizace či provádění mediace, přihlížet k tomu, zda je užíváno vhodných mechanismů pro výběr, vzdělávání a kvalifikaci mediátorů.

Třetí článek („*Proces mediace*“) obsahuje stěžejní principy týkající se mediačního řízení, tj. princip nestrannosti a neutrality, princip důvěrnosti, princip rovnosti stran, princip ochrany zájmů dětí. Je stanoveno, že mediátor nesmí vnučovat stranám řešení, musí naopak respektovat jejich názory. Mediátor by měl ve vhodných případech informovat strany o možnosti poradit se o svých problémech v manželské poradně nebo o možnosti použít jiné formy poradenství, neměl by stranám dávat právní rady, ale měl by informovat strany o možnosti poradit se s právníkem a měl by také věnovat pozornost tomu, zda v minulosti nedošlo mezi stranami k násilí nebo zda nehrozí takové násilí v budoucnu, a na základě toho posoudit vhodnost mediačního řízení.

– reduce conflict between parties in dispute;
– produce amicable settlements;
– provide continuity of personal contacts between parents and children;
– lower the social and economic costs of separation and divorce for the parties themselves and states;
– reduce the length of time otherwise required to settle conflict.“

¹⁴³ Odst. 11 preambule Doporučení

Čtvrtý článek („*Povaha mediačních dohod*“) se zabývá problematikou schvalování dohod uzavřených jako výsledek mediačního řízení soudem (nebo jiným příslušným orgánem) s tím, že státy by měly proces schvalování ulehčit v co největší míře a prostřednictvím národní právní úpravy by měly zajistit výkon takto potvrzených dohod.

Pátý článek („*Vztah mezi mediací a projednáním věci před soudem nebo jiným příslušným orgánem*“) vyzývá státy k uznání autonomie mediačního řízení a k možnosti použít mediace, a to jak před, tak i v průběhu a po skončení soudního jednání.

Šestý článek („*Podpora a přístup k mediaci*“) obsahuje zásadu týkající se podpory rozvoje rodinné mediace státem, zejména cestou informačních programů, aby veřejnost lépe mediaci porozuměla, a dále hovoří o zvážení možnosti ustanovení takových metod, aby strany sporu měly v konkrétním případě dostatečné a srozumitelné informace o mediaci jako o formě alternativního řešení rodinných sporů a mohly se tak lépe rozhodnout, zda je pro ně tento způsob řešení sporů vhodný.

Sedmý článek („*Jiné prostředky řešení sporů*“) podporuje státy ve zvážení vhodnosti použití zásad obsažených v Doporučení i pro jiné způsoby řešení sporů, než je mediace.

Osmý článek („*Mezinárodní otázky*“) klade na státy požadavky týkající se použití mediace ve věcech s mezinárodním prvkem.

Doporučení ve svém celku představuje „jasnou formulaci požadavků, které by měly směřovat at' již do legislativní tak i do exekutivní praxe státních orgánů, ale též dalších subjektů, které vyvíjejí úřední či jinou činnost zasahující rodinu“¹⁴⁴.

4.3 Kodex chování pro zprostředkovatele

Kodex chování pro zprostředkovatele (European Code of Conduct for Mediators)¹⁴⁵, který představila v červenci 2004 Evropská komise, představuje soubor principů vztahující se k civilní mediaci, k jejichž dodržování se jednotliví mediátoři, příp. organizace mediátorů mohou dobrovolně přihlásit. Kodex se skládá ze čtyř částí. První článek upravuje *působnost a jmenování mediátorů*, druhý článek jejich *nezávislost a nestrannost*, třetí článek *dohodu o mediaci, mediační řízení, pravidla mediace a*

¹⁴⁴ RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. *Právo a rodina* 6/2001, s. 10.

¹⁴⁵ Text Kodexu dostupný z http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_cs.htm. (cit. 19.8.2011)

náklady mediace, a čtvrtý článek se zabývá *důvěrností mediace*. Komise vede veřejný seznam subjektů, které se cítí být Kodexem vázány.¹⁴⁶ Kodex není právně závazným dokumentem; je v něm mimo jiné také uvedeno, že i přes jeho dodržování zůstává nedotčena národní právní úprava, popř. stavovské předpisy.

4.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech¹⁴⁷

Směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech byla přijata dne 21. května 2008. Směrnice, jež jsou sekundárním pramenem evropského práva, mají jako svůj hlavní cíl provedení harmonizace právních předpisů členských států EU v určité oblasti. Směrnice jsou závazné pro členské státy co do cíle, nikoli však prostředku, kterým tohoto cíle dosáhnout. Členské státy mají vždy stanovenou ke splnění výsledku směrnice určitou dobu. Podle článku 12 Směrnice o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (dále jen „Směrnice“) „členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí do 21. května 2011, s výjimkou článku 10¹⁴⁸, u kterého musí být souladu dosaženo do 21. listopadu 2010“.

Cílem Směrnice je snaha přispět k řádnému fungování vnitřního trhu EU, zejména pokud jde o dostupnost mediačních služeb (odst. 5 preambule), usnadnit přístup k alternativnímu řešení sporů, podporovat smírné řešení sporů podporou využívání mediace a zabezpečit vyvážený vztah mezi mediací a soudním řízením (čl. 1). Směrnice si tedy neklade za cíl určit konkrétní právní úpravu mediačního řízení, ale spíše stanovit jakýsi „minimální standard opatření vedoucích k podpoře a lepšímu fungování mediace v EU za současného respektování již existujících právních úprav“¹⁴⁹.

---

¹⁴⁶ Zapsání subjektu do seznamu ovšem neznamená udělení povolení k výkonu mediační činnosti Evropskou komisí či garantování kvality jím poskytovaných mediačních služeb. Komise ani nekontroluje, zda zapsané subjekty Kodex dodržují.

¹⁴⁷ Text Směrnice dostupný z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:CS:PDF>. (cit. 19. 8. 2011)

¹⁴⁸ Článek 10 se týká zpřístupnění informací Komisí veřejnosti o příslušných soudech nebo orgánech umožňující vykonatelnost mediačních dohod, které Komisi sdělí členské státy.

¹⁴⁹ DANHELOVÁ, V. Mediace v Evropské unii v kontextu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Olomouc, 2010, s. 69.

Podle odst. 8 preambule by se Směrnice měla vztahovat pouze na mediaci v přeshraničních sporech¹⁵⁰, ale nic by nemělo bránit členským státům v tom, aby se její ustanovení uplatňovaly i na vnitrostátní mediační řízení. Dále Směrnice v odst. 10 preambule a také v čl. 1 odst. 2 konkretizuje, že se musí jednat o přeshraniční spory v občanských a obchodních věcech s výjimkou sporů týkajících se práv a povinností, o kterých nemohou strany podle rozhodného práva rozhodovat samy.

V článku 3 jsou *definovány* pojmy „mediace“¹⁵¹ a „mediátor“¹⁵². Mediací se pro účely Směrnice rozumí i mediace, kterou jako mediátor vede soudce, který však není příslušný pro žádné soudní řízení týkající se dotčeného sporu, a mediací naopak není případ, kdy se soudce snaží o smírné řešení sporu v průběhu probíhajícího soudního řízení¹⁵³.

Směrnice v dalších člancích ukládá povinnost členským státům zajistit, že mediace bude poskytována v *náležitě kvalitě*, a to skrze vzdělávání mediátorů a vypracování a dodržování dobrovolných kodexů chování mediátorů (čl. 4), zajistit *vykonatelnost dohod* vyplývajících z mediace¹⁵⁴ - dohody by měly být na žádost účastníků sporu potvrzeny soudem nebo jiným příslušným orgánem (čl. 6), a *důvěrnost* mediace (čl. 7)¹⁵⁵. Mediace by měla být *dobrovolná* (což podle odst. 13 preambule znamená, že strany sporu za mediační řízení samy odpovídají, mohou je organizovat podle svého uvážení a kdykoli je mohou ukončit), soud, u kterého byla podána žaloba,

---

¹⁵⁰ Přeshraniční spory jsou spory, v němž má alespoň jedna ze stran sporu bydliště nebo se obvykle zdržuje v jiném členském státě než kterákoli jiná strana. (čl. 2)

¹⁵¹ Čl. 3 písm. a): „Mediací se rozumí formální řízení, jakkoli nazvané nebo uváděné, ve kterém dvě nebo více stran sporu samy dobrovolně usilují o dosažení dohody o vyřešení sporu za pomoci mediátora. Toto řízení mohou zahájit strany sporu nebo může být navrženo či nařízeno soudem nebo stanoveno právem členského státu. Řízení zahrnuje mediaci vedenou soudcem, který není příslušný pro žádné soudní řízení týkající se dotčeného sporu. Tento pojem nezahrnuje pokusy příslušného soudu nebo soudce urovnat spor v průběhu soudního řízení týkajícího se dotčeného sporu.“

¹⁵² Čl. 3 písm. b): „Mediátorem se rozumí třetí osoba, která je požádána o účinné, nestranné a kvalifikované vedení mediace, bez ohledu na její označení nebo povolání v dotčeném členském státě a bez ohledu na způsob, jakým byla tato třetí osoba jmenována nebo požádána o vedení mediace.“

¹⁵³ Například v českých podmínkách by se jednalo o tzv. soudní smír podle § 99 OSŘ.

¹⁵⁴ K tomu rovněž odst. 19 preambule Směrnice: „Mediace by neměla být považována za slabší alternativu soudního řízení v tom smyslu, že by dodržování dohod vyplývajících z mediace záviselo na dobré vůli stran. Členské státy by měly proto zajistit, že strany písemné dohody vyplývající z mediace mohou učinit obsah dohody vykonatelným.“

¹⁵⁵ Členským státům je nařízeno zajistit, aby mediátoři ani osoby zúčastněné na správě mediačního řízení nebyli nuceni předkládat důkazy v občanských a obchodních soudních řízeních nebo v rozhodcích řízeních ohledně informací vyplývajících z mediace nebo souvisejících s mediačním řízením, pokud se strany nedohodnou jinak, a to s výjimkou případů, kdy je to nutné z naléhavých důvodů veřejného pořádku dotčeného členského státu a dále případů, kdy zpřístupnění obsahu dohody vyplývající z mediace je nutné k provedení nebo výkonu dané dohody.

by nicméně měl mít možnost strany k řešení sporu cestou mediace vyzvat, pokud je to v daném případě vhodné (čl. 5). Je rovněž stanoveno, že Směrnice se nedotýká vnitrostátních právních předpisů, podle nichž je využití mediace povinné nebo je předmětem pobídek a sankcí, za předpokladu, že tím není zamezen přístup k soudnictví.

Stát má povinnost zajistit, aby v průběhu mediačního řízení neuplynuly zúčastněným osobám *promlčecí a prekluzivní lhůty* a aby jim tak nebylo zabráněno v pozdějším zahájení soudních či rozhodčích řízení ve stejné věci (čl. 8). Směrnice tak úpravu promlčecích a prekluzivních dob neharmonizuje, když pouze stanoví, že doba nesmí během mediačního řízení uplynout, a prostředky, kterými se má tohoto cíle dosáhnout, nechává na jednotlivých členských státech. „Toto řešení se jeví jako vhodné vzhledem k diverzitě úpravy promlčecích dob napříč Evropskou unií a rovněž návazností charakteru promlčecí doby na jiná ustanovení vnitrostátní právní úpravy.“¹⁵⁶ Podle čl. 9 by pak členské státy měly podporovat všemi prostředky, které považují za vhodné, zpřístupňování veřejnosti *informací* o tom, jak kontaktovat mediátory a organizace poskytující mediační služby, a to zejména prostřednictvím internetu.

Evropská Komise je podle čl. 11 povinna do 21. května 2016 předložit Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru zprávu o uplatňování Směrnice. Zpráva má za úkol posoudit vývoj mediace v celé EU a dopad Směrnice v členských státech. V případě potřeby může Evropská Komise ke zprávě připojit návrhy na její změny.

5 Rodinná mediace v České republice

5.1 Historie a vývoj

První iniciativy v oblasti uplatňování mediace se začínají v České republice objevovat na počátku 90. let, a to především díky zahraničním odborníkům. Velké zásluhy v tomto směru patří americké nevládní organizaci Partners for Democratic Change, s jejíž pomocí bylo v České republice v roce 1991 založeno České centrum pro vyjednávání a řešení konfliktů (dnes Centrum dohody) jako vzdělávací a poradenská

---

¹⁵⁶ DAŇHELOVÁ, V. Mediace v Evropské unii v kontextu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Olomouc, 2010, s. 67.

organizace, která jako jedna z prvních u nás začala prosazovat řešení konfliktů formou mediace.¹⁵⁷

V roce 2000 byla založena Asociace mediátorů ČR, nevládní organizace, která sdružuje jak profesionální a dobrovolné mediátory, tak i laickou veřejnost podporující myšlenku mimosoudního způsobu řešení konfliktů a rozvoje mediačních služeb.¹⁵⁸ Mediace realizuje mimo jiné i v rodinné oblasti. „Asociace mediátorů ČR svoji působnost zaměřuje na vysokou profesionální úroveň poskytovaných mediačních a facilitačních služeb; vzdělávání profesionálních i dobrovolných mediátorů formou interaktivního výcviku dle vzdělávacích standardů; udělování certifikátů akreditovaným mediátorům AMČR dle kritérií akreditační komise; udělování certifikátů akreditovaným lektorům v oblasti řešení konfliktů dle kritérií vzdělávací komise; poskytování mediačních služeb a poradenství v oblasti řešení konfliktů, včetně interetnických a vyjednávání; školení institucí a jednotlivců v technikách efektivní komunikace, mimosoudního vyjednávání, prevence a řešení konfliktů včetně, interetnických, dále mediace, facilitace včetně supervize, konzultační a poradenské činnosti; informování laické i odborné veřejnosti a spolupráci se sdělovacími prostředky spolupráci s dalšími organizacemi a institucemi v oblasti propagace a šíření mediace; vydání, přijetí a garanci etického kodexu mediátora, profesních a vzdělávacích standardů mediátora; udržování kontaktů a výměnu zkušeností s dalšími asociacemi či sdruženími mediátorů ve světě; ochranu akreditovaných mediátorů - členů AMČR; ochranu klientů, kterým byla poskytnuta mediační služba akreditovaným mediátorem AMČR.“¹⁵⁹

Jinou institucí, která se v České republice zabývá již od roku 1995 speciálně rodinnou mediací jako alternativy k projednávání rodinných konfliktů v soudním řízení, je Společnost pro rodinnou mediaci. Sdružení podporuje praktický výkon rodinné mediace, výcviky rodinných mediátorů a zakládání nových středisek rodinné mediace.¹⁶⁰ Zejména na poli rodinné mediace u nás úspěšně funguje od roku 2007 také Společnost pro řešení sporů mediací.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 164.

¹⁵⁸ Převzato z oficiálních webových stránek Asociace mediátorů ČR <http://www.amcr.cz/o-asociaci/>. (cit. 22. 8. 2011)

¹⁵⁹ www.amcr.cz (cit. 22. 8. 2011)

¹⁶⁰ HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 167.

¹⁶¹ <http://resenisporu.cz/> (cit. 22. 8. 2011)

Stát se zasloužil o větší využívání mediace zatím jen ve věcech trestních, a to zřízením Probační a mediační služby ČR zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.¹⁶² Dle tohoto zákona se mediací rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze přitom provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

Co se týká mediace v netrestních věcech, potažmo rodinné mediace, ucelená právní úprava stále chybí. V letech minulých existovalo několik návrhů zákona o mediaci v netrestních věcech, které byly opakovaně neúspěšně předkládány ke schválení. Poslední znění návrhu zákona schválila vláda ČR na svém zasedání dne 15. 6. 2011, dne 7. 7. 2011 byl návrh předložen Poslanecké sněmovně.¹⁶³

5.2 Rodinná mediace a některé další způsoby „přátelského“ řešení rodinněprávních konfliktů v současné právní úpravě

I přes výše uvedený pozitivní vývoj v oblasti mediace lidé využívají soud stále velmi často jako jedinou instanci v situacích, kdy své konflikty nedokáží efektivně řešit sami. K tomu uvádím slova JUDr. Hany Nové, soudkyně Obvodního soudu pro Prahu 8, které zazněly v rámci diskuze „Kulatý stůl o mediaci“ v roce 2007: „Vnímám jako hrozně negativní, že soudím rodinné právo a jsem často ten úplně první člověk, ke kterému účastníci se svým konfliktem jdou. Končím plus mínus sedmdesát procent věcí dohodou, protože účastníky nějakým způsobem přesvědčím, jak konflikt mají řešit, ale to by měl být prostor pro někoho jiného.“¹⁶⁴

Současné znění občanského soudního řádu ani jiných právních předpisů přitom realizaci mediace v netrestních věcech nezamezuje. Pokud se strany konfliktu na mediaci dohodnou, jejímu využití nic nebrání, a pro zefektivnění vymahatelnosti svých práv si výslednou dohodu¹⁶⁵ mohou nechat schválit soudem jako soudní smír podle § 99 OSŘ (viz kapitola 5.2.2), mohou ji nechat sepsat ve formě notářského či exekutorského

---

¹⁶² Zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2001.

¹⁶³ Aktuální informace o stavu projednávání návrhu zákona o mediaci v Poslanecké sněmovně dostupné na oficiálních webových stránkách Poslanecké sněmovny <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=426>. (cit. 22. 8. 2011)

¹⁶⁴ HAVLÍČEK, K. Kulatý stůl o mediaci. Soudce 1/2008, s. 18.

¹⁶⁵ Dohoda pocházející z mediačního řízení není sama o sobě podkladem pro výkon rozhodnutí (exekucním titulem).

zápisu se svolením k vykonatelnosti, popř. dohody rodičů o poměrech nezletilých dětí schválí soud v řízení podle § 176 OSŘ (viz kapitola 5.2.3). Současná právní úprava také zná dva případy „povinné“ rodinné mediace – v prvním případě může účast na mediaci uložit soud podle § 100 odst. 3 OSŘ, v případě druhém orgán sociálně-právní ochrany dětí podle § 12 odst. 1 ZOSPOD. Pozitivním krokem byla novelizace ZOR v roce 1998, která přinesla manželům možnost využít nové podoby rychlého a důstojného rozvodu (viz kapitola 5.2.7). Níže rovněž stručně pojednávám o institutu prétorského smíru a o smíření manželů soudem.

5.2.1 Smírčí řízení

Smírčí řízení je upraveno v § 67-69 OSŘ. Slouží možnosti urychlit a zefektivnit poskytování soudní ochrany.¹⁶⁶ Patří mezi tzv. předběžná řízení, smír v něm uzavřený je označován jako smír prétorský a vymezuje se tak oproti smíru uzavřeného během řízení (viz níže).

Sporným stranám je umožněno, aby navrhly¹⁶⁷ u kteréhokoliv soudu, který by byl věcně příslušný k rozhodování o věci, provedení pokusu o smír, a pokud dojde k jeho uzavření, aby soud rozhodl usnesením také o jeho schválení. Takto schválený smír má účinky pravomocného a vykonatelného rozsudku a vytváří překážku rei iudicatae. Smírčí řízení nelze použít ve věcech osobního stavu, ve věcech, kde lze zahájit řízení i bez návrhu či ve věcech, kde k vytvoření žádaného stavu je zapotřebí soudního výroku, který má konstitutivní povahu, pokud není dovolena dohoda účastníků.¹⁶⁸

Soudce, podobně jako mediátor v mediačním řízení, vystupuje v tomto řízení jako třetí subjekt, který se snaží o smíření stran. Řízení je založeno na zásadě dobrovolnosti - součinnost nebo přítomnost účastníků nelze žádným způsobem vynucovat, a pokud strany nespolupracují, řízení končí, aniž by bylo soudem vydáno rozhodnutí. „Prétorský smír v řízení podle § 67 až 69 OSŘ je tradiční procesněprávní institut, umožňující účastníkům nabytí exekučního titulu snadno dostupným způsobem,

---

¹⁶⁶ WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 355.

¹⁶⁷ Tento návrh nemá žádné hmotněprávní ani procesněprávní účinky, které zákon jinak s podáním návrhu na zahájení řízení spojuje.

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 355.

nezatěžujícím je finančně ani časově. Navzdory uvedeným skutečnostem zůstává účastníky v praxi využíván zcela ojediněle.¹⁶⁹

5.2.2 Soudní smír

V řízeních, ve kterých je smír přípustný (slovy zákona „připouští-li to povaha věci“), je soudu uložena povinnost vždy usilovat o smírné vyřešení sporu (§ 99 odst. 1 a § 100 odst. 1 OSŘ). Soudní smír je upraven v § 99 OSŘ. Jeho základem je dohoda účastníků uzavíraná v průběhu řízení. „Uzavření takové dohody předpokládá hmotněprávní dispoziční volnost účastníků.“¹⁷⁰ Stejně tak jako v případě přetorského smíru bude tedy i zde platit, že obsahem navrhovaného smíru mohou být pouze taková práva, jimiž mohou účastníci volně disponovat (tedy práva majetková, nikoli osobní, statusová)¹⁷¹. Jedná se o institut sporného řízení.

Soud smír schvaluje usnesením.¹⁷² Neschválí jej, pokud je v rozporu s právními předpisy, a v takovém případě, na rozdíl od přetorského smíru, soud po právní moci usnesení dále pokračuje v řízení.

Podle věty druhé § 99 OSŘ „při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkajících se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu“.

Právní úprava soudního smíru bezesporu vytváří předpoklady pro to, aby se soudní řízení stalo jednodušší, rychlejší a efektivnější.

V oblasti rodinněprávních konfliktů přichází v úvahu využití soudního smíru (resp. smířčího řízení podle § 67 až 69 OSŘ, avšak, jak uvedeno výše, účastníci návrhy na smířčí řízení podávají zřídka) ve věcech majetkové povahy, například ohledně vypořádání společného jmění manželů¹⁷³, vyživovací povinnosti mezi manžely¹⁷⁴, vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely¹⁷⁵ či příspěvku na výživu a úhradu

¹⁶⁹ HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 50.

¹⁷⁰ WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006, s. 383.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Usnesení o schválení soudního smíru jsou, stejně jako usnesení o schválení smíru ve smířčím řízení, přiznány stejné účinky jako rozsudku, tj. autoritativnost, závaznost a po splnění zákonných předpokladů také vykonatelnost.

¹⁷³ § 149 a násl. ObčZ

¹⁷⁴ § 91 ZOR. Podle § 91 odst. 2 ZOR neplní-li jeden z manželů vyživovací povinnost, určí rozsah na návrh některého z nich soud.

¹⁷⁵ § 92-94 ZOR

některých nákladů neprovdané matce¹⁷⁶. Dohodu, která je obsahem soudního smíru, mohou přitom sporné strany uzavřít za pomoci soudu nebo i bez této pomoci (to znamená např. s využitím mediace).

5.2.3 Dohody schválené soudem v řízení ve věcech péče o nezletilé

Jiný právní význam a jiné právní a faktické důsledky než smír, který lze uzavřít v řízení sporném, mají dohody schválené soudem v řízení podle § 176 OSŘ.^{177 178} Soud v tomto řízení rozhoduje o schválení dohod rozsudkem, nikoli usnesením, a „má-li být dohoda schválena, musí mít soud zjištěn skutkový stav stejně pečlivě, jako kdyby rozhodoval meritorně ve věci samé“¹⁷⁹.

Dohody mohou rodiče uzavřít jak před zahájením soudního řízení, tak v jeho průběhu. V obou případech může významnou roli sehrát asistence mediátora (již zahájené řízení by mohlo být za účelem uskutečnění mediace přerušeno podle § 110 odst. 2 OSŘ). Pokud se jedná o dohody o úpravě výchovy a výživy nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, je rodičům umožněno se dohodnout mimo soudní řízení, avšak schválení dohody soudem v řízení ve věcech péče o nezletilé je podmínkou platnosti této dohody.¹⁸⁰ Předložení pravomocného rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu je rovněž jednou z podmínek k tomu, aby mohlo proběhnout rozvodové řízení podle § 24a ZOR (k tomu viz kapitola 5.2.7).

V jiných případech zákon schválení dohod soudem nevyžaduje a soudní řízení tak proběhnout nemusí, pokud se rodiče dohodnou ještě před jeho zahájením. Např. pokud rodiče nezletilého dítěte spolu nežijí (ať už jsou nebo nejsou manžely) a dohodnou se o úpravě jeho výchovy a výživy (a to např. i konkludentně), jejich dohoda schválení soudu nepodléhá, resp. platnost této dohody není schválením soudu

---

¹⁷⁶ § 95 odst. 1 a 2 ZOR

¹⁷⁷ WINTEROVÁ, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005, s. 477.

¹⁷⁸ 176 odst. 1 OSŘ: „Ve věcech péče soudu o nezletilé se ve věci samé rozhoduje rozsudkem o výchově a výživě nezletilých dětí, o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s nimi, o navrácení dítěte, o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo o pozastavení jejího výkonu, o poručenství, o schválení důležitých úkonů nezletilého a o záležitostech, o nichž se rodiče nemohou dohodnout. Krom toho se rozhoduje rozsudkem o prodloužení ústavní výchovy po dosažení zletilosti a o zrušení takového opatření.“

¹⁷⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 1303 a násl.

¹⁸⁰ § 26 odst. 3 ZOR

podmíněna.¹⁸¹ Je však důležité zdůraznit, že dohoda rodičů, pokud nebyla soudem schválena, je sice v tomto případě platná, ale není titulem pro výkon rozhodnutí.¹⁸² Dalším příkladem dohody, pro kterou zákon schválení soudem nevyžaduje, je dohoda o styku rodičů s dítětem.¹⁸³ Soud může nicméně takovou dohodu schválit, jestliže je obava, že dohoda nebude dodržována a že bude třeba přistupovat k nucenému výkonu rozhodnutí, případně je-li z důvodu komplexnosti dohoda součástí návrhu na úpravu poměrů k nezletilým dětem v rámci rozvodu podle § 24a ZOR.¹⁸⁴

„Neschválení dohody mezi rodiči uzavřené, nerespektování jejich společné vůle by mělo být velmi pečlivě zvažovaným, spíše ojedinělým opatřením, které by přicházelo v úvahu pouze tehdy, pokud by dohoda rodičů byla v rozporu se zájmy dítěte (kupř. při snaze rodičů rozdělit sourozence mezi sebe a tím bezdůvodně narušit jejich vzájemné sourozenecké vztahy).“¹⁸⁵ „Je v zájmu dítěte, aby se rodiče dohodli, a to nejen na formě výchovy, ale i na způsobu její realizace, předávání dítěte, styku apod. Je všeobecně známo, že dohoda, na jejímž obsahu se strany aktivně podílely, bývá respektována více než autoritativní soudní rozhodnutí.“¹⁸⁶

Pokud k dohodě rodičů nedošlo a bylo již zahájeno soudní řízení podle § 176 OSŘ, soud by měl v rámci tohoto řízení rodiče k uzavření dohody motivovat a aktivně vést. „Proto zákon stanoví, že soud může ve věcech péče o nezletilé uložit účastníkům na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii (§ 100 odst. 3 OSŘ¹⁸⁷).“¹⁸⁸

---

¹⁸¹ § 50 odst. 1 ZOR: „Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu a nedohodnou-li se o úpravě výchovy a výživy dítěte, může soud i bez návrhu rozhodnout, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.“

¹⁸² Výkon rozhodnutí o výchově nezletilých dětí upravuje § 272 a násl. OSŘ. Jen pravomocné soudní rozhodnutí je způsobilým titulem pro výkon rozhodnutí ve věci péče o nezletilé.

¹⁸³ Podle § 27 odst. 1 ZOR dohoda nepotřebuje schválení soudu, podle § 27 odst. 2 ZOR soud styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině.

¹⁸⁴ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 1303 a násl.

¹⁸⁵ WINTEROVÁ, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005, s. 477.

¹⁸⁶ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 1303 a násl.

¹⁸⁷ Viz kapitola 5.2.5.

¹⁸⁸ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 1303 a násl.

5.2.4 Smíření manželů

§ 100 odst. 2 OSŘ doplňuje obecnou povinnost soudů usilovat o smírné řešení věci. Toto ustanovení soudům ukládá v průběhu řízení o rozvod vést manžele k odstranění příčin rozvratu a usilovat o jejich smíření.

Postup soudu podle § 100 odst. 2 OSŘ bude opodstatněn zejména v případě, kdy z obsahu podání účastníků, provedených důkazů a dalších skutečností vyšlých najevo v průběhu řízení, vyplývá reálná možnost překonání manželské krize (a tedy obnovení manželského soužití)¹⁸⁹, v případě, že manželé mají nezletilé děti a rozvod manželství by byl v rozporu se zájmem těchto dětí¹⁹⁰, či v případě, že s návrhem na rozvod jeden z manželů nesouhlasí a připadá § 24b odst. 1 ZOR^{191, 192}.

„Podle ustálené judikatury soudů mají být prostředky působení soudů na manžele především konkrétní doporučení, která soud uděluje manželům k odstranění příčin rozvratu, zjištěných na podkladě důkladné znalosti skutkového stavu věci, za náležitého přihlédnutí ke všem okolnostem, které měly a mají vliv na vztahy mezi manžely.“¹⁹³ Soud by tedy měl nejprve zjišťovat okolnosti průběhu manželství účastníků a příčiny, které soulad v manželských vztazích narušují, a teprve poté zvažovat, jaký postup bude třeba volit ke smíření manželů. K tomu, aby soud mohl náležitě všechny skutečnosti objasnit, je nezbytné, aby došlo k provedení důkazů. Proto podle § 100 odst. 2 OSŘ nelze postupovat již v rámci přípravy jednání, ale až při jednání. „Zákon neumožňuje, aby ve věci rozvodu manželství soud rozhodl bez nařízení jednání, i kdyby se účastníci práva účasti na projednání věci vzdali nebo s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasili, neboť právě projednání věci je nezbytným předpokladem pro splnění povinnosti uvedené v § 100 odst. 2. Rozhodnutí o rozvodu manželství, aniž by soud po projednání věci vedl manžele k odstranění příčin rozvratu a usiloval o jejich smíření, je v rozporu se zákonem.“¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ Srov. § 24 odst. 1 ZOR.

¹⁹⁰ Podle § 24 odst. 2 ZOR mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody.

¹⁹¹ Podle § 24b odst. 1 ZOR návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.

¹⁹² HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 54.

¹⁹³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 648 a násl.

¹⁹⁴ Tamtéž.

V některých případech může soud účastníkům řízení poskytnout časový prostor pro vyřešení sporu, pokud účastníci navrhnou řízení přerušit podle § 110 odst. 1 OSŘ¹⁹⁵; ke smíření manželů může v některých případech přispět také přerušování řízení ve spojení s provedením mimosoudního mediačního jednání podle § 110 odst. 2 OSŘ (viz níže). Řízení může být poté zastaveno v důsledku zpětvzetí žaloby o rozvod.

K obnovení manželského soužití může vést za určitých okolností i „přesvědčivě a hluboce zdůvodněné rozhodnutí soudu, kterým se návrh na rozvod manželství zamítá“¹⁹⁶. Dle mého názoru by toto byla situace spíše ojedinělá.

„Činnost soudu k naplnění smyslu a účelu ustanovení § 100 odstavec 2 občanského soudního řádu vyžaduje profesní i lidské zkušenosti soudce. Adekvátně strukturovaná osobnost soudce dává předpoklady určit s vysokou mírou pravděpodobnosti, ve které konkrétní věci a ve které konkrétní době soudního řízení, je vhodné přerušit řízení, vést manžele ke smíření, vyhledání odborné pomoci mediátora, psychologa či terapeuta, nebo naopak je přiléhavé rozhodnout o rozvodu manželství.“¹⁹⁷

5.2.5 Povinná rodinná mediace podle § 100 odst. 3 občanského soudního řádu

Ustanovení § 100 odst. 3 bylo do OSŘ vloženo na základě novely provedené zákonem č. 295/2008 Sb.¹⁹⁸ Podle tohoto ustanovení může soud ve věcech péče o nezletilé děti uložit účastníkům na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 295/2008 Sb. je stanovení tří měsíců jako maximální doby pro trvání takového mimosoudního řízení přiměřené pro provedení opakovaných jednání a konzultací, aniž by zároveň docházelo k průtahům v řízení nebo by jinak došlo k újmě dítěte. Důvodová zpráva také uvádí, že tato úprava soudu dává „pouze možnost, nikoli však povinnost, v těchto případech mimosoudní jednání nařídit“ a že „pokud účastníci

---

¹⁹⁵ Podle § 110 odst. 1 OSŘ „jestliže to účastníci shodně navrhnou nebo jestliže se nedostaví bez předchozí omluvy k jednání anebo jestliže to alespoň jeden z účastníků navrhne a ostatní se nedostaví bez předchozí omluvy k jednání, soud řízení přeruší, jestliže se to nepříčí účelu řízení. Jde-li o řízení o rozvod, přeruší soud v těchto případech řízení vždy.“

¹⁹⁶ HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 471.

¹⁹⁷ HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 55.

¹⁹⁸ Zákon č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. K nabytí účinnosti tohoto zákona došlo dne 1. 10. 2008.

mají závažné důvody, proč nehodlají mimosoudní jednání akceptovat, měli by tyto okolnosti soudu sdělit“.

Co se týká financování takového mimosoudního jednání v případě, že bude soudem účastníkům uloženo, je počítáno s tím, že do doby přijetí zákona o mediaci v netrestních věcech, kterým bude způsob financování upraven, může soud z povahy věci účastníkům uložit účast na mimosoudním jednání jen tehdy, je – li způsob financování zajištěn, neboť náklady mimosoudního řízení nelze účastníkům klást k tíži.¹⁹⁹

K nařízení mimosoudního jednání či terapii soud musí přistoupit vždy až poté, co zváží, zda takové jednání či terapie je v zájmu dítěte, a zda by se nejednalo jen o formální opatření, které by pouze oddálilo právní úpravu poměrů nezletilého dítěte.²⁰⁰ „Z povahy věci plyne, že bez slyšení účastníků, tedy zejména rodičů dítěte, o takovém opatření rozhodnout nelze.“²⁰¹

Podle věty druhé § 100 odst. 3 OSŘ nelze účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii uložit po dobu platnosti předběžného opatření podle § 76b odst. 1 OSŘ²⁰².

„Význam tohoto institutu spočívá nejen v možnosti částečně odbřemenit soudy, ale zejména umožnit neautoritativní smíření účastníků a narovnání jejich vzájemných vztahů. Přístup a chování účastníků v průběhu řízení, kdy soud účastníkům předestře možnost přerušení řízení za účelem mediace nebo takový postup nařídí, bude pak ze strany soudu rovněž vzat v potaz jako dílčí položka v procesu rozhodování o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno či případně jaký bude rozsah jejich styku s dítětem. Pokud rodič apriori odmítá možnost nalezení kompromisu s druhým rodičem ve věcech týkajících se jejich společného dítěte, má takové jednání rovněž určitou vypovídací hodnotu o jeho výchovných předpokladech ve vztahu k dítěti a k zajištění jeho harmonického rozvoje.“²⁰³ Ačkoliv souhlasím s tím, že přístup rodiče k dohodě s druhým rodičem ohledně nezletilého dítěte má jistou vypovídající hodnotu, otázkou

---

¹⁹⁹ Podle důvodové zprávy se za zajištění financování mimosoudního řízení z povahy věci považuje také dohoda stran o způsobu hrazení takových nákladů, popřípadě též složení dostatečné jistoty některou ze stran ke krytí takto vzniklých nákladů.

²⁰⁰ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 648 a násl.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Jedná se o předběžné opatření v případech domácího násilí.

²⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 295/2008 Sb.

dle mého názoru je, zda je možné dospět ke smírnému vyřešení konfliktu, pokud je soudem mediační jednání stranám uloženo. Dobrovolná účast sporných stran je jednou z důležitých podmínek úspěšného mediačního řízení, neboť strany nelze ke vzájemné komunikaci, natož k uzavření výsledné dohody, nutit. Mediaci rovněž nelze provádět ve všech případech (k tomu viz výklad o nerovnosti účastníků v kapitole 3. 1) a k posouzení ohledně vhodnosti či nevhodnosti konkrétního případu pro mediační řízení je nejvíce kompetentní osobou mediátor, nikoli soudce, i když např. podle I. Hladíkové „dobrý soudce je schopen v průběhu projednávání věci odhadnout, ve které konkrétní věci a ve které konkrétní době řízení je mediace nejvhodnější“²⁰⁴.

Na tomto místě je vhodné rovněž zmínit, že přijetím zákona č. 295/2008 Sb. došlo k doplnění odstavce 2 do § 110 OSŘ. Podle tohoto ustanovení mohou účastníci řízení navrhnout klid řízení za účelem provedení mimosoudního smírčího nebo mediačního jednání a soud řízení přeruší, jestliže se to nepříčí účelu řízení. Otázku, zda bude účel řízení bránit přerušení řízení, je nutné posoudit v každém případě individuálně.²⁰⁵ Účastníci zároveň musí souhlasit s tím, aby si soud mohl od osoby nebo zařízení, které mimosoudní jednání provádí, vyžadovat informace o tom, jak jednání probíhá; soud může také stanovit účastníkům povinnost o průběhu mimosoudního smírčího či mediačního jednání soud informovat. Povinnost o poskytování informací se však nesmí vztahovat na informace o skutečnostech, které vzešly při mimosoudním jednání najevo a které se neprojevily na výsledku tohoto jednání. Dle ustanovení § 111 odst. 3 OSŘ soud pravidelně zjišťuje stav mimosoudního jednání. V přerušeném řízení lze, jsou-li pro to závažné důvody, pokračovat i bez návrhu před uplynutím tříměsíční lhůty jinak stanovené pro přerušení. Výjimku tvoří řízení o rozvod, kde soud musí tříměsíční lhůtu dodržet vždy, a zároveň k tomu, aby mohl v řízení pokračovat, musí být podán návrh některého z účastníků.

---

²⁰⁴ HLADÍKOVÁ, I. Diskuze o mediaci, Soudce 1/2008, s. 28.

²⁰⁵ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009, s. 758 a násl.

5.2.6 Povinná rodinná mediace podle § 12 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Orgány sociálně-právní ochrany dětí²⁰⁶, především pak obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností, plní často významnou úlohu poskytováním péče v rámci výkonu preventivní a poradenské činnosti²⁰⁷ „s cílem předcházet vzniku překážek bránících ve vytváření vzájemných harmonických vztahů v rodinách, popřípadě tyto překážky odstraňovat“²⁰⁸. V praxi se lze setkat s tím, že orgány sociálně-právní ochrany dětí v některých případech podávají rodičům, kteří se rozvedli nebo rozešli, informace o možnosti využití rodinné mediace, či jim doporučují mediátora přímo navštívit a získat tak o mediaci bližší informace.²⁰⁹ „Takto podaná informace, či doporučená informativní schůzka s mediátorem, plně odpovídá pojetí mediace podle Doporučení²¹⁰ jako aktivity dobrovolné, pro kterou se účastníci rozhodnou sami, na základě své svobodné vůle, čímž jediné budou mezi nimi zaručena rovnost v mediačním řízení.“²¹¹ Orgány sociálně-právní ochrany dětí však v některých případech rodičům mediaci i přímo ukládají, opírajíce se o ustanovení § 12 odst. 1 ZOSPOD.

§ 12 odst. 1 ZOSPOD umožňuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností jako orgánu sociálně-právní ochrany dětí uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, a to ve dvou různých případech. Jednak v případě, kdy rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil (§ 12 odst. 1 písm. a)), a zadruhé v případě, kdy rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem (§ 12 odst. 1 písm. b)). Problém však spočívá v tom, že aby pomoc odborného poradenského zařízení mohla mít formu rodinné mediace, musel by ji vykonávat mediátor, který je osobou pověřenou k výkonu sociálně-právní ochrany podle § 48-50 ZOSPOD²¹²; tuto podmínku však

²⁰⁶ Orgány sociálně-právní ochrany dětí vymezuje § 4 ZOSPOD.

²⁰⁷ § 10 až 13 ZOSPOD

²⁰⁸ KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006, s. 40.

²⁰⁹ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 381.

²¹⁰ Doporučení výboru ministrů členským státům Rady Evropy o rodinné mediaci č. R (98) 1. Viz kapitola 4.2.

²¹¹ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 381.

²¹² Odborné poradenské zařízení je zařízení poskytující poradenskou činnost podle § 11 ZOSPOD. § 11 odst. 1 vymezuje činnost, kterou poskytuje obecní úřad obce s rozšířenou působností, § 11 odst. 2 potom

většina mediátorů nespĺňuje. Navíc při pozorném prostudování ustanovení § 12 odst. 1 ZOSPOD dospějeme k závěru, že orgán sociálně-právní ochrany dětí by mohl uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení ve formě účasti na rodinné mediaci pouze v situaci podle § 12 odst. 1 písm. b), neboť písm. a) směřuje k situacím, kdy odbornou pomoc potřebuje dítě, nikoli jeho rodiče.²¹³

I v případě, že by orgán sociálně-právní ochrany dětí účast na mediaci nařídil v souladu se zákonem (tedy podle § 12 odst. 1 písm. b) ZOSPOD, a zároveň s tím, že mediátor by skutečně byl osobou pověřenou podle § 48 ZOSPOD), můžeme si i zde, stejně jako v případě mediace uložené soudem podle § 100 odst. 3 OSŘ (viz kapitola 5.2.5) klást otázku, zda nařízením mediace rodičům není porušena zásada dobrovolnosti. „Nedohodnou-li se strany konfliktu pro proces řízeného vyjednávání dobrovolně, je tím hodnota dosažené dohody mezi nimi devalvována tím, že je vynucena státní mocí.“²¹⁴ Navíc v situaci, kdy je stranám mediace nařízena a strany tedy nemají žádnou vůli s mediátorem a také vzájemně mezi sebou spolupracovat, je pravděpodobné, že k žádné dohodě vůbec nedojde, neboť mediátor nemůže v žádném případě strany k řešení konfliktu nutit, resp. nutit je dospět za každou cenu k dohodě či přímo jim vnucovat vlastní řešení. „Pokud se tedy budou strany mediace účastnit, avšak bez úmyslu konflikt řešit a postupně dospět k nějaké dohodě, pak je jejich účast na takovéto „mediaci“ naprosto zbytečná. Výsledkem takového postupu orgánu sociálně-právní ochrany dětí pak bude neochota rodičů k jakékoli další spolupráci s orgánem, neboť namísto pomoci jim bylo vnuceno to, co mohlo mít úspěch jen při zachování principu dobrovolnosti.“²¹⁵

Odlišný postoj k problematice povinné mediace zaujímá například T. Horáček²¹⁶. Dle jeho názoru „lze připustit, aby povinná mediace byla upravena pouze pro určitý, přesně vymezený okruh sporů, pokud společenský zájem na smírném řešení těchto sporů a zároveň schopnost mediace být v těchto sporech efektivní převáží nad požadavkem zachování principu dobrovolné mediace. Takové posouzení přitom může

---

vymezuje činnost krajského úřadu. Jiné subjekty (tedy např. mediátor) mohou poradenskou činnost vykonávat pouze jako pověřené osoby za podmínek stanovených v § 48-50 ZOSPOD.

²¹³ Je tedy nemyšlitelné, aby mediace (tedy proces, ve kterém se mediátor snaží přivést alespoň dvě sporné strany k vyřešení jejich vzájemného konfliktu) byla uložena rodičům, byť ti pochybili při zajištění pomoci dítěti, pokud není mezi nimi konflikt, který by mohl být v rámci mediace řešen.

²¹⁴ FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 381.

²¹⁵ Tamtéž, s. 382.

²¹⁶ HORÁČEK, T. Mediace v soukromoprávních věcech jako předmět samostatné právní úpravy. Právní fórum 3/2010, s. 124.

příslušet přímo zákonodárci (pokud je povinná mediace zakotvena v zákonné normě), nebo může být přeneseno na soud či správní orgán, který spor v daném případě rozhoduje“.

Jak však již uvedeno na jiných místech této práce, osobou nejvíce kompetentní k posouzení vhodnosti a tedy případné efektivnosti mediačního řízení, je mediátor. Lze tedy uzavřít, že pokud orgán sociálně-právní ochrany dětí, či soud v případě podle § 100 odst. 3 OSŘ, rozhodne o uložení povinnosti rodičům se mediačního řízení účastnit, měl by tak v každém případě činit až po náležitém zvážení všech specifík daného případu. Jistým kompromisem by přitom bylo, pokud by stranám mohla být nařízena první schůzka, při níž by jim byly vysvětleny možnosti mediace s tím, že další postup by již byl na nich samotných. Mediátor by měl zároveň na této první schůzce možnost zvážit, zda se daný případ jeví pro mediaci jako vhodný či nikoliv.

Jako dobré řešení se proto jeví nově navrhované znění § 100 odst. 3 OSŘ v rámci návrhu zákona o mediaci (viz kapitola 5.3.5), na základě kterého by mediace měla být zásadně dobrovolná, avšak rodičům by mohla být soudem nařízena účast na prvním krátkém setkání s mediátorem, a to za účelem podání informací ohledně možností mediace. Není neobvyklé, že v některých případech strany sporu odmítají mediaci z pouhé neznalosti toho, že je zde možnost vyřešení jejich konfliktu i cestou alternativní k soudnímu řízení, či mají o mediaci pouze nejasnou představu a nedokáží se sami rozhodnout, zda by její využití bylo pro ně vhodné.

5.2.7 Rozvod podle § 24a zákona o rodině

§ 24a ZOR obsahuje právní úpravu formy rozvodu někdy označovaného také jako tzv. smluvený (či nesporný) rozvod. Tato forma rozvodu je na místě zejména tam, kde „mezi manžely již došlo k tzv. psychologickému rozvodu, tj. oba jsou s rozvodem vyrovnáni a pocity křivdy a nespravedlnosti jsou již alespoň částečně překonány“²¹⁷.

Smyslem této právní úpravy je mimo jiné „umožnění důstojného rozchodu bez následných dlouhodobých a často traumatizujících problémů“²¹⁸. Pro soud bude pak tato varianta rozvodu znamenat zjednodušení procesního postupu (především procesu dokazování) a obecně menší zatížení, neboť rozvádějící manželé se již předem

---

²¹⁷ HRUŠÁKOVÁ M., NOVÁK T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. Bulletin advokacie 5/1999, s. 29.

²¹⁸ Tamtéž.

dohodnou na relevantních otázkách s rozvodem související a jejich řešení tak nebude muset být předmětem soudního řízení.²¹⁹

Podle § 24a ZOR soud manželství rozvede, aniž by dokazoval existenci rozvratu manželství a zjišťoval příčiny tohoto rozvratu, pouze vyjde z tvrzení obou manželů, že manželství je trvale a hluboce rozvráceno. Soudu však musí být předloženy určité dokumenty a soud také musí ověřit, že podmínky stanovené v ZOR pro tuto formu rozvodu jsou dány.

I přes to, že je někdy nesprávně užíván termín „smluvený rozvod“, nejedná se o rozvod na principu dohody manželů. Smluvený rozvod v pravém slova smyslu znamená, že „manželé projevují vůči státnímu orgánu společnou vůli zrušit manželství stanovenou právní formou a že jejich společné vůli dotyčný státní orgán vyhoví“²²⁰. Pro rozvod upravený v § 24a ZOR však platí, že soud manželství nemusí rozvést vždy, třebaže se manželé na rozvodu dohodli a třebaže splňují podmínky, které § 24a ZOR stanoví. ZOR totiž obsahuje pravidlo, které stanoví, že manželství nemůže být rozvedeno, mají-li manželé nezletilé děti a rozvod by byl v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody.²²¹ „Zvláštní důvody zájmu nezletilého dítěte na zachování manželství jeho rodičů budou zpravidla spočívat v jeho – ať už fyzickém, nebo psychickém – zdravotním stavu.“²²²

I přes to, že v souvislosti se „smluveným“ rozvodem lze jen těžko hovořit o sporu o právo a rozvádějící se manželé stavět do postavení vzájemných odpůrců, z procesního hlediska se jedná o řízení sporné. „Ačkoliv se procesní postavení vzájemných odpůrců pro právní situaci předvídané v § 24a zákona o rodině nehodí, nebyla přijata žádná odpovídající procesní úprava. Té by však bylo velmi zapotřebí.“²²³ Jednou z podmínek, které musí být podle zákona splněny, je připojení se druhého z manželů k návrhu na rozvod. Toto „připojení se k návrhu“ může (resp. by mělo) být patrné již z podaného návrhu, avšak zákon ani nevylučuje, aby se klasický rozvod (se zjišťováním příčin rozvratu) podle § 24 ZOR přeměnil později v rozvod podle § 24a

---

²¹⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 60.

²²⁰ Tamtéž, s. 60.

²²¹ § 24a odst. 2 ZOR ve spojení s § 24 odst. 2 ZOR

²²² ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 57.

²²³ ŠÍNOVÁ, R. a kol. Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 36.

ZOR.²²⁴ „Druhý manžel se k návrhu může připojit až v rámci svého vyjádření k návrhu a smlouvy o vypořádání následků rozvodu mohou být soud předloženy teprve při jednání.“²²⁵

Kromě toho musí být splněna podmínka, že manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a manželství trvalo alespoň jeden rok. Lhůta jednoho roku je opodstatněna zamezením lehkomyšlného přístupu k manželství a rozvodu.²²⁶

Rozvádějící se manželé jsou povinni předložit soudu smlouvu o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, smlouvu o vypořádání práv a povinností společného bydlení a případně smlouvu upravující vyživovací povinnost pro dobu po rozvodu. Tyto smlouvy musí být písemné s úředně ověřenými podpisy účastníků.

Pokud manželé mají nezletilé děti, je také třeba předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Je třeba zdůraznit, že pokud se má jednat o rozvod podle § 24a ZOR, soud péče o nezletilé musí právě pouze schválit dohodu o úpravě poměrů, nikoli o úpravě poměrů sám rozhodovat. Pokud se tedy manželé nedokáží dohodnout na tom, komu bude dítě svěřeno do výchovy, v jakém rozsahu bude druhý rodič plnit k dítěti vyživovací povinnost, a rozsudek o úpravě poměrů tak nebude spočívat ve schválení dohody, bude soud muset postupovat podle § 24 odst. 1 ZOR, tedy bude zjišťovat příčiny rozvratu manželství, a to i kdyby všechny ostatní podmínky rozvodu podle § 24a ZOR byly splněny.

„Počátek právních účinků výše uvedených smluv je spojen až se dnem, kdy nabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Proto pokud k rozvodu manželství nedojde (bez ohledu na to, z jakého důvodu), stanou se tyto smlouvy právně irelevantní.“²²⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že snahou zákonodárce bylo mimo jiné manželům umožnit důstojný, rychlý a nekonfliktní rozvod. I přes to, že finální rozhodnutí o ukončení manželství rozvodem je vždy v rukou soudu, manželům je touto právní

---

²²⁴ HRUŠÁKOVÁ M., NOVÁK T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. Bulletin advokacie 5/1999, s. 30.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009, s. 58.

²²⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 59.

úpravou umožněno se dohodnout předem o tom, jak situaci po rozvodu řešit bez toho, že by muselo docházet ke vleklým jednáním v soudní síni.

V případě, že rozvádějící se manželé mají zájem se dohodnout, avšak nejsou schopni k dohodě dojít bez asistence třetí osoby, může být velmi vhodným rozhodnutím využít pomoc mediátora.

5.3 Návrh zákona o mediaci

5.3.1 Obecně

Dne 15. 6. 2011 byl Vládou ČR schválen návrh zákona o mediaci a o změně některých zákonů.²²⁸ Návrh zákona představuje samostatnou právní úpravu mediace v rámci základního právního předpisu ve spojení s novelizacemi dalších právních předpisů.²²⁹

K neúspěšným snahám přijmout zákon o mediaci docházelo opakovaně již v minulých letech; práce na prvním návrhu započaly již v roce 2004. Důvod, proč k přijetí zákona až doposud nedošlo, můžeme spatřovat zejména v řadě nedostatků, které tyto návrhy „činily nezpůsobilými pro nalezení všeobecné shody o potřebnosti a vhodnosti takové regulace“²³⁰.

Stávající návrh zákona o mediaci (dále jen „návrh“ či „návrh zákona“) dle mého názoru většinu nedostatků a nejasností, na které bylo v souvislosti s předchozími návrhy upozorňováno²³¹, odstranil, a vyhlídky na jeho přijetí jsou příznivé mimo jiné i proto, že 21. 5. 2011 vypršela transpoziční lhůta Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a

---

²²⁸ Návrh předložil ministr spravedlnosti. Na jeho přípravě se podíleli odborníci z řad advokátů a mediátorů, Soudcovské unie ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, České advokátní komory, Asociace mediátorů ČR, Evropského institutu pro smír, mediaci a rozhodčí řízení, Conflict Management International, Institutu mediace a Probační a mediační služby. Text návrhu zákona dostupný z <http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

²²⁹ Změny jsou navrženy pro občanský soudní řád, občanský zákoník, zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), obchodní zákoník, zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád), zákon o správních poplatcích a zákon o advokacii.

²³⁰ HORÁČEK, T. Mediace v soukromoprávních věcech jako předmět samostatné právní úpravy. Právní fórum 3/2010, s. 123.

²³¹ Kritiku přináší např. HLADÍKOVÁ, I. Návrh zákona o mediaci v netrestních věcech. Právní rozhledy, 2/2009, s. 2.

obchodních věcech (viz kapitola 4.4), k jejíž transpozici má dojít právě zákonem o mediaci.²³²

Dle důvodové zprávy k návrhu zákona²³³ (dále jen „důvodová zpráva“) je důvodem jeho předložení „umožnit všem osobám alternativní řešení jejich konfliktů metodou rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení, možnost vyhnout se soudním sporům a řešit konflikt bez dlouhých čekacích lhůt, bez zbytečných finančních nákladů a bez zdoluhavé psychické zátěže stran“, a dále „zájem dítěte, kdy v rodinných věcech je vždy významná schopnost komunikace rodičů, k jejímuž zlepšení může institut mediace výrazně přispět“²³⁴.

Návrh zákona si klade za cíl „možnost rychle, efektivně, bez časové a ekonomické náročnosti a na základě dohody, tedy bez nepřátelských postojů, řešit konflikty a přitom:

- mít pocit kontroly nad procesem řešení konfliktu a jeho výsledkem,
- mít pocit emoční podpory,
- mít pocit soukromí při řešení konfliktu a pocit uchování důvěrných informací,
- mít možnost pochopit druhou stranu a možnost být sám pochopen,
- mít možnost snížení napětí a zlepšení vzájemných vztahů,
- mít možnost uchování prostoru pro další budoucí spolupráci“²³⁵.

Předmětem mediace prováděné podle předloženého návrhu může být kterákoli soukromoprávní věc²³⁶, tedy z oblasti občanskoprávní, rodinné, pracovní, obchodní, anebo správní²³⁷. Návrh zákona obsahuje pouze minimální a nezbytnou úpravu

---

²³² V návrhu zákona bylo upuštěno od přijetí pouhé „minimalistické transpoziční úpravy“, neboť tak by se jednalo pouze o úpravu mediace v přeshraničních sporech. Dle důvodové zprávy „pozitivní efekty nové právní úpravy by tak byly omezeny pouze na nepatrné procento sporů“.(důvodová zpráva, s. 25)

²³³ Důvodová zpráva dostupná z

<http://portal.justice.cz/justice2/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315660>. (cit. 19. 8. 2011)

²³⁴ Důvodová zpráva (s. 23) rovněž uvádí: „Většina soudů ve věcech týkajících se výchovy dítěte a styku jeho rodinných příslušníků z důvodu provedení mediace a rodinné terapie již dlouhodobě spolupracuje s manželskými a rodinnými poradnami. Je však potřeba zabezpečit, aby tuto mediační činnost vykonávaly osoby, které budou odpovídajícím způsobem vyškoleny a mohly se tak stát adekvátními partnery soudců rozhodujících tuto agendu, kteří by následně pouze schválili mediační dohodu.“

²³⁵ Důvodová zpráva, s. 24.

²³⁶ Zvažovány byly při přípravě návrhu tři varianty – předmětem mohly být jen rodinné věci, předmětem mohly být věci občanskoprávní, rodinné, pracovní a obchodní, anebo podle třetí varianty, která převážila, všechny netrestní věci. Na mediaci prováděnou v trestní oblasti se vztahuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁷ K využití mediaci ve správních věcech důvodová zpráva upřesňuje (s. 26): „Jedná se pouze o spory soukromoprávního charakteru, kde jsou strany v rovném postavení, nikoli o možnost správního orgánu, který rozhoduje o právech a povinnostech jiných subjektů nebo o nich již rozhodl, se s takovými subjekty mediovat, taková úprava by odporovala principům a zásadám výkonu moci veřejné.“

mediačního řízení²³⁸, tedy především základní zásady mediačního řízení a dále pravidla týkající se zahájení a ukončení mediačního řízení (vymezení okamžiku zahájení a ukončení je nezbytné zejména z hlediska účinků mediace – viz dále). Podstatná část návrhu zákona se věnuje postavení mediátorů, jejich právům a povinnostem, jejich zápisu do seznamu mediátorů.

V návrhu zákona dochází k zohlednění specifík rodinné mediace tím, že mediátorům, kteří chtějí provádět mediaci v rodinných věcech, je uloženo složit doplňkovou zkoušku z rodinné mediace. Zaměření mediátora na rodinnou mediaci se rovněž zapisuje do seznamu mediátorů.

Mediace je vymezena v § 2 písm. a) návrhu jako „postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody“, a rodinná mediace v § 2 písm. b) návrhu jako „mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů“. K vymezení pojmu mediace důvodová zpráva na str. 42 dále uvádí: „Mediátor neprosazuje určitá řešení, nerozhoduje spor mezi stranami; mediace předpokládá, že strany jsou schopny řešit vzniklý konflikt vlastními silami a jsou nejlépe schopny posoudit jednotlivá řešení, přičemž jim mediátor má „pouze“ usnadňovat komunikaci a tedy i cestu, jak se ke smírnému a oboustranně přijatelnému řešení dostat.“

5.3.2 Zahájení mediačního řízení

K zahájení mediačního řízení dochází podle § 4 odst. 1 návrhu uzavřením smlouvy o provedení mediace²³⁹, jejíž minimální náležitosti návrh stanoví v § 4 odst. 2. Kromě označení stran konfliktu, osoby mediátora a vymezení konfliktu, který je předmětem mediace, musí být součástí takové smlouvy i výše odměny mediátora za provedenou mediaci nebo způsob jejího určení, popřípadě ujednání o záloze nebo ujednání o tom, že mediace bude provedena bezplatně, a stanovení doby, po kterou má

---

²³⁸ Příliš podrobná úprava by neodpovídala neformálnímu charakteru mediace. K tomu dále důvodová zpráva na str. 28: „Pokud by zákon podrobně upravoval podmínky procesu, hrozilo by, že řada mediací svázaná přílišnou formalizací nedospěje k dohodě nebo dohodu soud neschválí pro formální porušení zákona. Jinou možností je, že by se tato porušení zatajovala nebo tiše tolerovala. To by snižovalo celkovou účinnost zákona o mediaci, a také by tato praxe snižovala celkový respekt jak k právu, tak i mediaci samotné. Mimo jiné by mohlo docházet i k marně vynaloženým nákladům. Příliš podrobná úprava by v tomto případě mohla být překážkou efektivní mediace.“

²³⁹ § 2 písm. e) návrhu zákona vymezuje smlouvu o provedení mediace jako „písemnou smlouvu mezi stranami konfliktu a nejméně jedním mediátorem o provedení mediace“.

mediace probíhat, nebo ujednání o tom, že mediace má probíhat po dobu neurčitou. Stranám samozřejmě nic nebrání v tom, aby do smlouvy zahrnuly i další ujednání, která nejsou v tomto příkladném výčtu uvedena.

Podle § 5 odst. 1 návrhu je mediátor smlouvu o provedení mediace povinen odmítnout uzavřít, pokud má pochybnosti o své nepodjatosti, tedy o tom, že mediace by nemohla být vykonávána nezávisle nebo nestranně. Podle § 5 odst. 2 mediátor smlouvu o provedení mediace může odmítnout uzavřít, pokud „je narušena nezbytná důvěra mezi ním a některou ze stran konfliktu“. Návrh zákona tedy vychází z toho, že mediátor by neměl odmítnout mediovat z důvodů jiných, než z těch, které jsou vymezeny § 5.²⁴⁰ Nezávislost a nestrannost, stejně jako důvěrnost, jsou přitom jedny ze základních zásad mediačního řízení – viz kapitola 2.3.

5.3.3 Ukončení mediačního řízení

Návrh zákona se zabývá v míře nezbytně nutné také ukončením mediačního řízení, a to v § 6. Optimálně strany konfliktu naleznou společné řešení a uzavřou mediační dohodu.²⁴¹ Vhodné je na tomto místě poznamenat, že pokud by byl navrhovaný zákon v tomto znění přijat, bude stále platit, že uzavřená mediační dohoda není přímo vykonatelná. „Přímá vykonatelnost mediační dohody se nejeví jako příliš vhodné řešení zejména proto, že mediátor nemusí mít právnické vzdělání, když poskytuje služby spíše psychologicko poradenské směřující k odstranění konfliktu.“²⁴² Bude tedy i nadále rovněž platit, že podkladem pro výkon rozhodnutí a exekucním titulem se může stát až poté, co je schválena jako soudní smír (viz kapitola 5.2.2), nebo co je její obsah zachycen v notářském nebo exekutorském zápisu se svolením k vykonatelnosti. V rámci nesporných řízení lze takovou dohodu, pokud právo dohodu účastníků připouští, pojmout do rozsudku (k dohodám o poměrech nezletilých dětí viz kapitola 5.2.3).

---

²⁴⁰ „To však mediátorovi nebrání stranám sdělit, že se například zaměřuje na jiné typy sporů, a doporučit stranám jiného mediátora.“ (důvodová zpráva, s. 44)

²⁴¹ Podle § 2 písm. f) návrhu je mediační dohodou „písemná dohoda stran konfliktu uzavřená v rámci mediace a upravující mezi nimi práva a povinnosti.“ Její náležitosti jsou stanoveny v § 7. Za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu. (§ 3 odst. 3)

²⁴² Důvodová zpráva, s. 30. Ačkoli zástupci České advokátní komory prosazovali, aby mediační dohoda sepsaná mediátorem, který je současně advokátem, byla přímo vykonatelná, nelze podle důvodové zprávy s takto navrhovaným řešením souhlasit do doby, než případně advokáti získají obecnou pravomoc sepisovat zápisy se svolením k vykonatelnosti, kdy náležitosti těchto zápisů budou obecně upraveny.

Vzhledem k tomu, že mediační řízení je provázeno zásadou dobrovolnosti, může řízení skončit také písemným prohlášením jedné či všech stran konfliktu o tom, že v mediaci nebudou nadále pokračovat. Dalšími důvody pro ukončení mediace jsou důvody, na základě kterých mediaci může či musí ukončit mediátor. Tyto důvody se shodují s důvody pro odmítnutí uzavření smlouvy o provedení mediace uvedenými v § 5; navíc návrh uvádí jako důvod pro možné ukončení mediace nesložení sjednané zálohy některé ze stran konfliktu a pro povinné ukončení mediace situaci, kdy se strany konfliktu s mediátorem nesešly déle než 1 rok²⁴³. Mediace také končí uplynutím doby stanovené ve smlouvě o provedení mediace, pozastavením oprávnění k výkonu činnosti mediátora nebo vyškrtnutím mediátora ze seznamu, smrtí, prohlášením za mrtvého nebo zánikem jedné ze stran konfliktu, či smrtí mediátora nebo jeho prohlášením za mrtvého. Vzhledem k tomu, že okamžik ukončení mediace má vliv na obnovení běhu promlčecích dob a lhůt pro zánik práva, vymezuje § 6 odst. 3 přesné okamžiky ukončení mediace poměrně kazuisticky.²⁴⁴

5.3.4 Zapsaný mediátor

Mediátorem je podle návrhu zákona fyzická osoba zapsaná v seznamu mediátorů.²⁴⁵ Seznam mediátorů (dále jen „seznam“) spravuje Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“).²⁴⁶ Pro zápis do seznamu musí osoba splňovat podmínky, které jsou uvedeny v § 16 návrhu: způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, vysokoškolské vzdělání v magisterském nebo v navazujícím magisterském studijním programu v České republice (za určitých podmínek i v zahraničí), složení zkoušky mediátora (nebo uznání kvalifikace podle jiného právního předpisu²⁴⁷). Poslední podmínkou je, že v posledních 5 letech před podáním žádosti nedošlo k vyškrtnutí této osoby ze seznamu. Do seznamu se zapisují údaje uvedené v § 15 návrhu zákona. Údaje v seznamu, s výjimkou údajů o datu narození a adrese místa trvalého pobytu, jsou veřejné a ministerstvo je zveřejňuje na svých internetových

---

²⁴³ Toto ustanovení má bránit nekonečně dlouhému přerušení běhu promlčecí doby a prekluzivních lhůt.

²⁴⁴ Důvodová zpráva, s. 44.

²⁴⁵ § 2 písm. c) návrhu zákona

²⁴⁶ § 15 odst. 1 návrhu zákona

²⁴⁷ Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů.

stránkách. Podle důvodové zprávy²⁴⁸ se vedle údajů povinných budou do seznamu zapisovat také údaje dobrovolné, které budou sloužit zejména pro snadnější orientaci osob v seznamu a k usnadnění výběru mediátora. Do seznamu se rovněž zapíše zaměření mediátora na rodinnou mediaci, pokud mediátor úspěšně složí doplňkovou zkoušku z rodinné mediace.²⁴⁹

Zkoušku mediátora²⁵⁰ zajišťuje ministerstvo a pro žadatele, kteří jsou advokáty, Česká advokátní komora.

Ministerstvo zapíše mediátora do seznamu na žádost, která musí splňovat náležitosti vymezené v § 17. Návrh zákona upravuje také pozastavení²⁵¹ a zánik²⁵² oprávnění k výkonu činnosti mediátora.

Návrh zákona se vztahuje jen na činnost zapsaného mediátora. Vychází z toho, že stát by měl ručit za kvalitu zapsaných mediátorů osobám, které chtějí využívat jejich služeb, avšak cílem návrhu není znemožnit poskytování mimosoudních způsobů řešení konfliktů jiným osobám, které do seznamu mediátorů zapsané nejsou.²⁵³ „Právní úprava by však měla strany konfliktu motivovat k tomu, aby využily služeb profesionálních, tedy zapsaných mediátorů.“²⁵⁴

V § 3 návrhu je stanovena poučovací povinnost mediátora. Mediátor je před zahájením mediace povinen poučit strany konfliktu o svém postavení při mediaci, o účelu a zásadách mediace, o účincích smlouvy o provedení mediace a mediační dohody, o možnosti mediaci kdykoliv ukončit, o odměně mediátora za provedenou mediaci a o nákladech mediace. Mediátor je také povinen strany konfliktu výslovně poučit o tom, že zahájením mediace není dotčeno právo stran konfliktu domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou a že za obsah mediační dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu.

---

²⁴⁸ Důvodová zpráva, s. 47.

²⁴⁹ Důvodová zpráva k tomuto na s. 47 uvádí: „Toto zaměření je informativní a nemá žádný vliv na práva a povinnosti mediátorů, jinými slovy i mediátor bez zaměření na rodinnou mediaci bude moci provádět mediaci i v rodinných věcech. Účelem zveřejnění zaměření na rodinnou mediaci v seznamu je poskytnout soudu a stranám konfliktu co nejvíce informací potřebných pro výběr vhodného mediátora. Tímto dochází k zohlednění specifického postavení mediací v rodinných věcech, která klade na osobu mediátora vyšší nároky.“

²⁵⁰ § 23 návrhu zákona

²⁵¹ § 21 návrhu zákona

²⁵² § 22 návrhu zákona

²⁵³ Důvodová zpráva, s. 25.

²⁵⁴ Tamtéž.

§ 8 návrhu ukládá mediátorovi povinnosti, které musí dodržovat při výkonu činnosti. Jedná se například o nezávislé a nestranné provádění mediace, vytváření podmínek pro vzájemnou komunikaci stran konfliktu a pro nalezení řešení, které zohledňuje zájmy obou stran a také zájmy dítěte, pokud se předmět konfliktu bezprostředně týká jeho práv. Významné je ustanovení § 8 odst. 2, které stanoví, že mediátor nesmí ohledně konfliktu, ve kterém vede nebo vedl mediaci, poskytovat žádné ze stran právní služby, i když je jinak k jejich poskytování oprávněn. § 9 návrhu stanoví povinnost mlčenlivosti mediátora²⁵⁵, jejíž porušení může vést k vyškrtnutí ze seznamu mediátorů a naplňuje rovněž skutkovou podstatu přestupku. Tato povinnost se vztahuje také na osoby, které se s mediátorem podílejí na zajištění přípravy a průběhu mediace (tedy např. na administrativní pracovníky). § 9 odst. 3 rovněž stanoví, že povinnost mlčenlivosti může být prolomena „v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem nebo jiným příslušným orgánem, je-li předmětem řízení spor plynoucí z výkonu činnosti mediátora mezi ním a stranou konfliktu anebo jejím právním nástupcem a dále v rozsahu nezbytném pro svou obranu v rámci výkonu dohledu nad činností mediátora nebo v kárném řízení“.²⁵⁶

V § 10 návrh stanoví právo mediátora na odměnu a na náhradu hotových výdajů. Výše odměny (nebo způsob jejího určení) je jednou z obligatorních náležitostí dohody o provedení mediace (viz výše). Podle § 10 odst. 2 pokud není v této dohodě stanoveno jinak, hradí strany konfliktu odměnu mediátora a náhradu hotových výdajů rovným dílem. Podle změn navrhovaných pro OSŘ by bylo možné, aby soud stranám první setkání v rozsahu tří hodin s mediátorem nařídil (viz níže). Podle § 10 odst. 3 návrhu zákona by výše odměny za takovéto první nařízené setkání s mediátorem byla stanovena prováděcím právním předpisem (vyhláškou). Jako důvod pro to, aby odměnu mediátora hradili i v případě mediace nařízené soudem sami účastníci a nikoli stát, uvádí důvodová zpráva kromě vysokých nákladů, které by zatížily státní rozpočet,

---

²⁵⁵ Při přípravě návrhu zákona byly zvažovány dvě alternativy – buď upravit povinnost mlčenlivosti pouze pro mediátora, nebo i pro strany konfliktu. Vzhledem k tomu, že proces mediace by měl být regulován jen v nezbytně nutné míře, bylo by podle důvodové zprávy rozšiřování povinnosti mlčenlivosti i na strany konfliktu nadbytečné a navíc ze strany státu v případě porušení takové mlčenlivosti obtížně postižitelné. Stranám samozřejmě nic nebrání v tom, aby si tuto povinnost samy sjednaly v dohodě o provedení mediace.

I přes to by dle mého názoru zákon měl vztahovat povinnost mlčenlivosti i na strany konfliktu, neboť povinnost mlčenlivosti je jednou ze zásad pro mediaci klíčových a její neuplatnění může narušit správný průběh mediační řízení. K tomu také viz kapitola 2.3.3.

²⁵⁶ Jako příklad lze uvést soudní spor mezi mediátorem a stranou konfliktu o zaplacení odměny mediátorovi.

zejména předpoklad, že účastníci budou v takovém případě motivováni k tomu, aby k mediaci přistoupili zodpovědně a současně k tomu, aby svůj konflikt vyřešili co nejrychleji, dokud platí státem regulovanou (a tedy nižší) odměnu mediátora.²⁵⁷ Pokud se strany po uplynutí tří hodin, po které mediátorovi náleží odměna stanovená vyhláškou, rozhodnou v mediaci pokračovat, řídí se tato odměna již podmínkami stanovenými v dohodě o provedení mediace.

Mediátor je povinen podle § 11 návrhu při výkonu činnosti mediátora používat označení „zapsaný mediátor“ nebo „zapsaná mediátorka“. Osoby, které nejsou zapsány do seznamu, toto značení nejsou oprávněny používat, a v případě neoprávněného užití se dopustí přestupku podle § 25 odst. 1 a) návrhu zákona. Zákon však nezakazuje nezapsaným osobám použití prostého označení „mediátor“.

Dohled nad dodržováním povinností stanovených mediátorovi je podle § 13 svěřen ministerstvu.²⁵⁸ Dohled nad mediátory, kteří jsou zároveň advokáty, vykonává Česká advokátní komora.

§ 19 návrhu umožňuje, aby na území ČR mohl činnost mediátora dočasně nebo příležitostně vykonávat i tzv. hostující mediátor, tedy osoba, která je státním příslušníkem jiného členského státu, nebo fyzická osoba uvedená v § 1 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace²⁵⁹. Oprávnění vykonávat činnost mediátora v České republice jako hostující mediátor není vázáno na zápis do seznamu mediátorů, ale na předložení požadovaných dokumentů a uvedení náležitostí stanovených v § 19 odst. 2.²⁶⁰

Návrh zákona ve svém závěru obsahuje úpravu správních deliktů²⁶¹. Mediátoři, kteří jsou současně advokáty, budou však podléhat kárné pravomoci České advokátní komory a nebudou tedy odpovědní za správní delikty podle zákona o mediaci.²⁶²

---

²⁵⁷ Důvodová zpráva, s. 30.

²⁵⁸ § 24 návrhu stanoví celkovou působnost ministerstva.

²⁵⁹ Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů

²⁶⁰ Důvodová zpráva, s. 47.

²⁶¹ § 25-27 návrhu zákona

²⁶² Důvodová zpráva, s. 49. Příslušné oprávnění České advokátní komory je navrženo k doplnění do zákona o advokacii.

5.3.5 Změna některých zákonů

V souvislosti s přijetím zákona o mediaci by bylo nezbytné provést změny některých dalších právních předpisů. Vzhledem k mému výkladu ohledně současné právní úpravy v kapitole 5.2 se především zaměřím na některé změny, které jsou navrženy pro občanský soudní řád. Nelze však opomenout ani důležitou změnu související s úpravou běhu promlčecích a prekluzivních lhůt v občanském zákoníku.

Nejvýznamnější ze změn navrhovaných pro OSŘ se týkají dosavadní úpravy obsažené v § 100 odst. 3 OSŘ. Toto ustanovení v současnosti umožňuje soudu ve věcech péče o nezletilé uložit účastníkům na dobu až tří měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii (k tomu podrobněji viz kapitola 5.2.5). Podle navržené úpravy by nové znění § 100 odst. 3 vypadalo následovně:

„Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“) v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje. První setkání nelze nařídít po dobu platnosti předběžného opatření podle § 76b. Mediátorem podle věty první může být pouze osoba, která má vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle jiného právního předpisu vyžadováno pro výkon advokacie; to neplatí v řízení o sporu nebo jiné právní věci, která vyplývá z rodinných vztahů.“

Nově navrhovaná úprava tedy počítá s tím, že by mediaci mohl soud účastníkům nařídít nejen ve věcech v péči o nezletilé, ale v jakékoli věci, a že takto uložena by mohla být pouze účast na první schůzce, a to v rozsahu 3 hodin. K tomu uvádí důvodová zpráva: „Mediaci samotnou nelze nařídít, neboť ta je vždy dobrovolná, takže zda se účastníci s mediátorem dohodnou na uzavření smlouvy o provedení mediace či nikoli je již na jejich vůli. Na prvním setkání s mediátorem by mediátor měl účastníky obeznámit s možnostmi mediace a kladně na ně působit z hlediska podrobení se mediaci.“²⁶³ Změnou § 100 odst. 3 by také došlo k nahrazení nejasných pojmů „mimosoudní smírčí či mediační jednání a rodinná terapie“ za „zapsaného mediátora“. Takto nově navrhovaná úprava se z mého pohledu jeví, ve srovnání s úpravou současnou, jako velmi vhodné řešení, které by rovněž odpovídalo článku VI. písm. b)

---

²⁶³ Důvodová zpráva, s. 49.

Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci²⁶⁴, který stanoví, že „Státy podle vlastního uvážení stanoví metody, které poskytnou stranám dostatečné informace o mediaci jako alternativním řešení rodinných sporů (například povinné setkání stran s mediátorem) a tak usnadní stranám zvážit, zda je pro ně možné a vhodné řešit spor mediací“.

Mediátora by si mohli účastníci vybrat ze seznamu sami a jen v případě, že se na osobě mediátora neshodnou, vybral by ho soud. Důvodem pro to, aby mediaci v těchto případech vykonávali pouze mediátoři mající vysokoškolské právnické vzdělání, které je vyžadováno pro výkon advokacie, je „zájem na tom, aby případná mediační dohoda byla v souladu s platným právním řádem“²⁶⁵. Výjimku tvoří rodinné věci, v nichž toto omezení pro osobu mediátora neplatí, neboť „v těchto případech více než na právnickém vzdělání záleží na psychologicko-mediačních schopnostech a empatii jednotlivých mediátorů“²⁶⁶.

Doba tří hodin byla stanovena na základě konzultací s odborníky, podle kterých jsou tři hodiny minimální dobou nezbytnou pro provedení úspěšné mediace a uzavření mediační dohody.²⁶⁷ Po uplynutí tří hodin, pokud by k uzavření mediační dohody nedošlo, by bylo již na rozhodnutí stran, zda v mediaci pokračovat, nebo zda mediaci ukončit a pokračovat v soudním řízení.

Nově navrhované znění § 100 odst. 3 OSŘ rovněž soudu umožňuje soudní řízení nejvýše na dobu tří měsíců přerušit. Po uplynutí této doby by soud v řízení pokračoval. V případě souhlasu stran s mediačním řízením by však šlo fakticky o klid řízení podle § 110 OSŘ²⁶⁸ a na pokračování řízení by se tak vztahoval § 111 odst. 3 OSŘ²⁶⁹.

V souvislosti s hrazením odměny mediátora (viz výše), pamatuje navrhovaná právní úprava na osoby osvobozené od soudních poplatků. Podle nového odstavce 4 doplněného do § 140 OSŘ by za účastníky, kteří jsou osvobozeni od soudních poplatků, v případě nařízeného prvního setkání s mediátorem platil odměnu mediátora stát.

Odměna mediátora za nařízené setkání s mediátorem by byla součástí nákladů řízení (změna § 137 odst. 1 OSŘ), přičemž soudu by byla dána možnost nepřiznat

---

²⁶⁴ Viz kapitola 4.2.

²⁶⁵ Důvodová zpráva, s. 49.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Podle navrhovaných změn by také mělo dojít ke zrušení odstavce 2 v § 110 OSŘ.

²⁶⁹ Nově navrhované znění § 111 odst. 3 OSŘ: „Jestliže je řízení přerušeno podle § 110, pokračuje v něm soud na návrh po uplynutí 3 měsíců. S výjimkou řízení o rozvod může soud na návrh, jsou-li pro to závažné důvody, a i bez návrhu v případě, že to odůvodňují zájmy nezletilého dítěte, pokračovat v řízení i před uplynutím této lhůty. Není-li návrh na pokračování v řízení podán do 1 roku, soud řízení zastaví.“

náklady řízení účastníkovi, který odmítl bez vážného důvodu účast na setkání s mediátorem nařízené soudem (změna § 150 OSŘ). „Účastníci řízení, včetně těch, kteří si budou „jistí“ svým úspěchem ve věci, tak budou touto sankcí motivováni k účasti na mediaci.“²⁷⁰

Vzhledem k tomu, že v průběhu mediace, kterou lze provádět v současnosti, nedochází ke stavení promlčecí doby ani doby pro zánik práva, návrh zákona o mediaci navrhuje provést změny občanského a obchodního zákoníku. Cílem navržených změn je zabránit obavám z toho, že během mediačního řízení promlčecí doba nebo prekluzivní lhůta uplyne. „Vzhledem k tomu, že mediace může probíhat pouze se souhlasem všech stran konfliktu, není stavení promlčecí doby jakožto důsledek zahájení mediace na překážku, neboť dává prostor stranám jejich konflikt vyřešit smírně. Jedná se o významný motivační prvek.“²⁷¹ V ObčZ by se jednalo se o změnu § 112 (upravující stavení promlčecí doby) a § 583 (upravující zánik práva neboli prekluzi). Dosavadní úprava obsažená v § 112 ObčZ stanoví, že uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, od tohoto uplatnění neběží po dobu řízení promlčecí doba. Změnou tohoto ustanovení bylo nově stanoveno²⁷², že promlčecí doba by neběžela ani tehdy, pokud by ohledně práva věřitele byla zahájena mediace podle zákona o mediaci, a to po celou dobu mediace, tedy od uzavření smlouvy o provedení mediace až do okamžiku ukončení mediace (ať už mediace byla ukončena uzavřením mediační dohody nebo jiným způsobem).

Nově navrhovaný odstavec 2 v § 583²⁷³ ObčZ potom výslovně uvádí, že po dobu mediace neběží prekluzivní lhůta.

Vzhledem k tomu, že mediace může probíhat také ohledně práv z obchodně závazkových vztahů, je navrženo vložit do obchodního zákoníku nový § 404a, který

---

²⁷⁰ Důvodová zpráva, s. 50.

²⁷¹ Důvodová zpráva, s. 28.

²⁷² Navrhované znění § 112 ObčZ: „Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, nebo je-li ohledně jeho práva zahájena mediace podle zákona o mediaci, promlčecí doba neběží od tohoto uplatnění po dobu řízení nebo od tohoto zahájení po dobu mediace. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí.“

²⁷³ Navrhované znění § 583 ObčZ: „(1) K zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených. K zániku soud přihlédne, i když to dlužník nenamítne. (2) Doba stanovená k uplatnění práva podle odstavce 1 neběží, pokud ohledně něj probíhá mediace podle zákona o mediaci.“

rovněž stanoví, že promlčecí doba přestává běžet, pokud je zahájena mediace podle zákona o mediaci.

Přijetím těchto změn občanského zákoníku a obchodního zákoníku by zároveň došlo k transpozici článku 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (viz kapitola 4.4).

Mediace může být v současné době vykonávána na základě živnostenského oprávnění jako volná živnost.²⁷⁴ Přijetím zákona o mediaci by došlo k doplnění písm. k) do § 3 živnostenského zákona, čímž by se činnost zapsaných mediátorů z působnosti živnostenského zákona vyloučila.

Závěr

Soudy jsou stále chápány v naší společnosti jako tradiční záruka spravedlnosti. Formálnost soudního řízení, jeho nákladnost a zdlouhavost jsou nicméně faktory, které mají v současné době vliv na rozvoj alternativních způsobů řešení konfliktů.

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na rodinnou mediaci jako vhodnou metodu řešení konfliktů, ke kterým dochází v rámci rodiny. Jak bylo ukázáno, rodinná mediace může pomoci předcházet soudnímu řízení, v jiných případech může soudní řízení urychlit. Pro rodinné spory je specifické, že osoby, jichž se týkají, jsou spolu v blízkém vztahu, který má trvalý charakter. Proto je nesmírným přínosem mediace, že umožňuje zajistit mezi členy rodiny zachování kontinuity jejich vzájemných vztahů do budoucna. Dohoda, která je výsledkem mediačního řízení, je uzavírána ke spokojenosti obou stran a je tak vyšší pravděpodobnost, že bude v budoucnu dobrovolně plněna. Nebude tedy docházet například k situacím, kdy rodič, kterému soud svěří nezletilé dítě do výchovy, bude bránit druhému z rodičů ve styku s ním. Rodiče mají možnost si díky mediaci uvědomit, že dítě má právo na péči obou rodičů. Pokud jsou mezi rodiči zachovány dobré vztahy, bude také častěji a lépe fungovat střídavá či společná výchova dítěte.

Na mezinárodní úrovni je rodinná mediace podporována zejména v rámci Rady Evropy. Významným dokumentem je Doporučení výboru ministrů členským státům

---

²⁷⁴ § 25 odst. 1 živnostenského zákona: „Živnost volná je živnost opravňující k výkonu činností, pro jejichž provozování tento zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění pro živnost volnou musí být splněny všeobecné podmínky (§ 6 odst. 1).”

Rady Evropy o rodinné mediaci č. R (98) 1, které ačkoli není právně závazné, mělo by sloužit pro členské státy jako určitý stimul a inspirace k provedení změn zejména v civilním procesu. Z požadavků, které jsou v tomto dokumentu obsaženy, jich však u nás bylo zatím naplněno jen velmi málo.

Podle českého právního řádu rodinnou mediaci může v současnosti nařídit soud podle § 100 odst. 3 OSŘ, příp. orgán sociálně-právní ochrany dětí podle § 12 odst. 1 ZOSPOD, což se v určitých ohledech Doporučení o rodinné mediaci²⁷⁵ dokonce přičí. Kromě toho se strany konfliktu mohou pro využití mediace rozhodnout samy, čemuž současná právní úprava nikterak nezamezuje. Nikde však nejsou stanoveny podmínky, které by měla splňovat osoba mediátora - v současné době může mediaci vykonávat jako volnou živnost v podstatě každá osoba, která se za mediátora prohlásí.²⁷⁶ Chybí promítnutí účinků zahájení a ukončení mediačního řízení do právního řádu; promlčení a prekluze práva v průběhu mimosoudního projednávání věci přitom představuje pro strany vysoké riziko. Chybí úprava povinnosti mlčenlivosti ohledně informací sdělených v rámci mediace.

Tyto a další nedostatky by mohly být napraveny přijetím zákona o mediaci, čímž by zároveň téměř po čtrnácti letech skutečně došlo k naplnění některých důležitých požadavků²⁷⁷ stanovených v rámci Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci. K přijetí návrhu zákona, který byl dne 7. 7. 2011 předložen Poslanecké sněmovně, by však mělo dojít i z dalšího důvodu. Tím je nezbytnost transpozice Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.²⁷⁸

Právní úprava mediace v rámci samostatného zákona by mohla pozitivně působit směrem k posílení důvěry veřejnosti k řešení (nejen rodinněprávních) konfliktů touto alternativní metodou.²⁷⁹ Přispět by mohla rovněž k propagaci mediace, neboť v České

---

²⁷⁵ Čl. II písm. a): „Mediace by zásadně neměla být povinná.“

²⁷⁶ I když v praxi dá veřejnost zajisté přednost mediátorovi, který je akreditován u Asociace mediátorů ČR, což je v současných podmínkách určitou zárukou profesionality mediátora.

²⁷⁷ Zejména požadavků stanovených článku II. a III. Doporučení, které se týkají organizace a procesu mediace.

²⁷⁸ Transpoziční lhůta vypršela již 21. 5. 2011.

²⁷⁹ „Zejména mezi širokou veřejností bude pozitivně hodnoceno, že základní rámce mediace jsou zákonem upraveny, že mediaci mohou provádět pouze k tomu vzdělaní a odborně zdatní mediátoři a že účinky mediace jsou jasným a pochybnosti nevzbuzujícím způsobem zakotveny v právním řádu.“ HORÁČEK, T. Mediacie v soukromoprávních věcech jako předmět samostatné právní úpravy. Právní fórum 3/2010, s. 123.

republiky mediace stále není v povědomí lidí v takové míře jako jinde v zahraničí, a i z toho důvodu je její využití daleko méně intenzivní.

Mediace není všemocná, v oblasti řešení rodinněprávních konfliktů však může být velmi efektivní a přijetí zákona o mediaci by mohl být jedním z kroků k jejímu širšímu uplatňování v České republice. Dalším krokem by dle mého názoru mělo být, mimo jiné i v duchu článku VI. Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci, informování veřejnosti o možnostech mediace v co největší možné míře. Této úlohy by se měly zhostit mezi jinými orgány sociálně-právní ochrany dětí. Rovněž advokáti by měli klienty upozorňovat na možnost využití rodinné mediace. Pozitivní by dle mého názoru bylo i to, pokud by se mediace stala součástí výuky na vysokých školách, jak je tomu jinde v zahraničí dnes běžné.

Seznam zkratk

AMČR	Asociace mediátorů ČR
ADR	alternativní metody řešení sporů
EU	Evropská unie
Kodex	Kodex chování pro zprostředkovatele
Listina	Listina základních práva a svobod (vyhl. pod č. 2/1993 Sb.)
Poslanecká sněmovna	Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
OSŘ	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
ObčZ	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
ZOR	zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění
ZOSPOD	zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie, sborníky

BAKALÁŘ, E. a kol. Rozvodová tematika a moderní psychologie. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006. 126 s. ISBN 80-246-1089-2.

DAŇHELOVÁ, V. Mediace v Evropské unii v kontextu směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Olomouc, 2010. 100 s. Diplomová práce na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí diplomové práce JUDr. Mag. iur. Michal Malacek, Ph.D., MBA. ISBN není.

DAVID, R. Práva dítěte. Úmluva o právech dítěte a její charakteristika. Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty. Rodina a základy rodinného práva. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999. 175 s. ISBN 80-7182-076-8.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Beck, 2009. 1579 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

Family mediation in Europe: proceedings: 4th European Conference on Family Law: Palais de l'Europe, Strasbourg, 1-2 October 1998. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000. 182 s. ISBN 92-871-4256-4.

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 248 s. ISBN 978-80-7357-586-1.

HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985. 859 s. ISBN není.

HLADÍKOVÁ, I. Alternativní řešení rodinněprávních konfliktů. Brno, 2009. 192 s.

Disertační práce na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Vedoucí disertační práce doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D. ISBN není.

HOLÁ, L. Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 398 s. ISBN 80-210-3974-4.

CHODĚRA, O. Partnerství, manželství a paragrafy. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 108 s. ISBN 80-247-0217-7.

- KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006. 228 s. ISBN 80-7357-214-1.
- KŘIVOHLAVÝ, J. Konflikty mezi lidmi. 2. vydání. Praha: Portál, 2002. 192 s. ISBN 80-7178-642-X.
- MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 324 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- NOVÁK, T. Rodičovské judo: dítě během rozvodového řízení. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000. 90 s. ISBN 80-247-000-2-6.
- PLAMÍNEK, J. Jak řešit konflikty. 27 pravidel pro efektivní vyjednávání. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006. 127 s. ISBN 80-247-1591-0.
- POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné. 5. doplněné a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 511 s. ISBN 80-7179-536-4.
- PRŮCHOVÁ, B. Slušný rozvod. 1. vydání. Brno: ERA, 2002. 114 s. ISBN 80-86517-25-X.
- RISKIN, L. L., ARNOLD, T., KEATING, J. M. Mediace aneb Jak řešit konflikty. 1. vydání. Praha: PALLATA, 1997. 128 s. ISBN 80-901710-6-0.
- ŠÍNOVÁ, R. a kol. Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, 380 s. ISBN 978-80-87212-50-9.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné 3. 5. jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s. ISBN 978-80-7357-465-9.
- TRÉLAUN, B. Překonávání konfliktů v rodině. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 143 s. ISBN 80-7178-935-6.
- VINDELOV, V. Mediation - a non model. 1.edition. Copenhagen: DJOF Publishing, 2007. 333 s. ISBN 978-87-574-1479-0.
- WINTEROVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2006. 729 s. ISBN 80-7201-595-8.
- WINTEROVÁ, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005. 1024 s. ISBN 80-7201-551-6.

Články z odborných časopisů

- DOLEŽALOVÁ, M. Praktické otázky přeshraniční mediace. Bulletin advokacie 7-8/2009, s. 85-87.
- FRINTA, O. Povinná rodinná mediace? Právní fórum 9/2009, s. 379-384.
- HOLÁ, L. Mediace při řešení rodinných konfliktů. Právo a rodina 4/2006, s. 9-14.
- HOLÁ, L. Mediace a možnosti jejího využití. Právo a rodina 5/2006, s. 9-12.
- HOLÁ, L. Mediace a její průběh. Právo a rodina 6/2006, s. 15-19.
- HLADÍKOVÁ, I. Návrh zákona o mediaci v netrestních věcech. Právní rozhledy, 2/2009, s. 2.
- HLADÍKOVÁ, I. Diskuze o mediaci, Soudce 1/2008, s. 26-29.
- HORÁČEK, T. Mediace v soukromoprávních věcech jako předmět samostatné právní úpravy. Právní fórum 3/2010, s. 123-128.
- HRUŠÁKOVÁ M., NOVÁK T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. Bulletin advokacie 5/1999, s. 29-35.
- CHOLENSKÝ, R. Nové pojetí povinnosti mlčenlivosti a legislativní předpoklady mediace, Právní fórum 3/2010, s. 128-133.
- JILKOVÁ R. Alternativní řešení sporů. Proč Mediace? Bulletin advokacie 10/2002, s. 69 -73.
- KORDAČ, Z. Zkušenosti se současnou právní úpravou a praxí alternativních metod řešení sporů v USA. Právní fórum 3/2010, s. 133-138.
- KOVACH, K. K., LOVE, L. P. Mapping mediation: The Risks of Riskin's Grid. Harvard Negotiation Law Review, Vol. 3, Spring 1998, s. 71-110.
- HAVLÍČEK, K. Kulatý stůl o mediaci. Soudce 1/2008, s. 13-25.
- RADVANOVÁ, S. Význam rodinné mediace. Právo a rodina 6/2001, s. 9-12.
- REQUENA, M. Aktivity Rady Evropy v oblasti rodinného práva. Právní praxe 2-3/1999, s. 132-140.
- SPIROVÁ, K.. Alternativní způsoby řešení sporů – mediace. Právní fórum 3/2010, s. 119-122.
- VAN LEYNSEELE P., VAN DE PUTTE F., DOLEŽALOVÁ M., Mediace jako doplněk (či alternativa?) soudního procesu. Bulletin advokacie 8/2002, s. 30-45.
- ZOULÍK F., Mediace jako alternativa soudního sporu, Bulletin advokacie 8/2001, s. 28-35.

Právní předpisy

Doporučení Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k mediaci ve věcech rodinných č. R (98) 1 ze dne 21. ledna 1998 a Vysvětlující memorandum k tomuto doporučení

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.

Evropská úmluva o výkonu práv dětí, č. 54/2001 Sb.

Kodex chování pro zprostředkovatele

Listina základních práva a svobod (vyhl. pod č. 2/1993 Sb.)

Návrh zákona o mediaci a důvodová zpráva k tomuto návrhu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech

zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění

zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění

zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění

zák. č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v platném znění

zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění

zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), v platném znění

zák. č. 295/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a důvodová zpráva k tomuto zákonu

Elektronické zdroje

Webové stránky Asociace mediátorů České republiky. Dostupné z <http://www.amcr.cz>.

Webové stránky Českého statistického úřadu. Dostupné z <http://www.czso.cz/>.

Webové stránky Evropské komise. Dostupné z <http://ec.europa.eu/>.

Webové stránky Evropské unie poskytující přístup k právu EU. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/>.

Webové stránky Informační kanceláře Rady Evropy v Praze. Dostupné z <http://www.radaevropy.cz>.

Webové stránky Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Dostupné z <http://www.uncitral.org/>.

Webové stránky Ministerstva spravedlnosti České republiky. Dostupné z

<http://www.justice.cz/>.

Webové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Dostupné z

<http://www.psp.cz/>.

Webové stránky Společnosti pro řešení sporů mediací. Dostupné z <http://resenisporu.cz/>.

Abstrakt

Význam rodinné mediace při řešení právních konfliktů v rodině

Cílem této práce je podat výklad o rodinné mediaci jako o jedné z forem alternativního řešení sporů (Alternative Dispute Resolution - ADR). Rodinnou mediaci můžeme vymezit jako strukturovaný proces, ve kterém strany konfliktu (členové rodiny) usilují o nalezení vzájemně přijatelného řešení konfliktu za pomoci třetí neutrální a nestranné osoby - mediátora. Role mediátora spočívá ve vytváření podmínek pro usnadnění komunikace mezi účastníky, nemůže však navrhopvat či rozhodovat o konkrétní podobě řešení konfliktu. Mediační proces je založen na principu dobrovolnosti a důvěrnosti.

Věřím, že pro řešení konfliktů uvnitř rodiny může být užití mediace v řadě případů vhodnější než soudní řízení. Toto mé přesvědčení bylo také jedním z důvodů, pro které jsem si téma diplomové práce vybrala. Rodinná mediace je již řadu let úspěšně využívána v zahraničí (zejména v západní Evropě, Spojených státech amerických a Kanadě) pro řešení konfliktů týkajících se např. rozchodů partnerů, rozvodů manželství, péče o nezletilé děti, finančních záležitostí v rodině atd. V České republice se však zatím do širšího povědomí veřejnosti nedostala, což vnímám jako negativní. V poslední době je u nás velmi diskutovaným návrh zákona o mediaci, jehož přijetí by mohlo tuto situaci změnit k lepšímu.

Diplomová práce je rozdělena do pěti částí. V první části pojednávám o rodině, vztazích uvnitř rodiny a o charakteru konfliktů, ke kterým v rámci rodiny dochází. Ve druhé části se věnuji mediaci v obecné rovině. Přibližuji jednotlivé fáze mediačního řízení, uvádím nejdůležitější zásady a pojednávám rovněž o osobě mediátora. Ve třetí části se zaměřuji na rodinnou mediaci a objasňuji, v jakých konkrétních případech rodinných konfliktů může být její užití vhodné. Ve čtvrté části pojednávám o nejvýznamnějších mezinárodních dokumentech v oblasti rodinné mediace. Představuji zejména Doporučení výboru ministrů členským státům Rady Evropy o rodinné mediaci č. R (98) 1 a dále pojednávám rovněž o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. V páté části následuje pohled na českou právní úpravu týkající se rodinné mediace. Krátce představuji historický vývoj rodinné mediace u nás a poté se podrobněji zabývám současnou právní úpravou. Výklad doplňuji o některé další právní instituty, které

můžeme označit za „přátelské“ formy řešení rodinněprávních konfliktů. Práci zakončuji výkladem o návrhu zákona o mediaci, který je v době psaní této práce projednáván Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. V závěru diplomové práce zejména vysvětluji, v čem spatřuji nedostatky současné právní úpravy rodinné mediace v České republice a věnuji se úvahám de lege ferenda.

Klíčová slova:

Rodinná mediace

Rodinné konflikty

Abstract

Significance of family mediation in the resolution of legal conflicts in a family

The purpose of my thesis is to analyse the issue of family mediation. Family mediation which is a form of Alternative Dispute Resolution (ADR) could be defined as a structured process in which family members agree to appoint a neutral third party (the mediator) who assists them to find a mutually satisfactory solution to their problem based on their own decisions. The mediator must be impartial, their role is to encourage communication between the parties but has no authority to make any substantial suggestions or decisions with regard to the parties' issues. The mediation process is voluntary and confidential.

One of the reasons why I chose this topic is my belief that family mediation can be in many cases a more suitable way to solve family conflicts than litigation. In many foreign countries (especially western European countries, the USA and Canada) mediation has a long history and is used frequently to solve conflicts that relate to separation, divorce, custody, financial questions in family etc. In the Czech Republic, however, family mediation has not been developed very well and I find this situation unfavorable. Recently there has been lots of discussion concerning the draft law on mediation. It could bring some positive changes if passed.

The thesis is composed of five chapters. The first chapter looks at family, the relationships between the family members and the specific nature of family conflicts. The second chapter deals with mediation in general. I focus on the individual stages of the mediation process; I specify the main principles of mediation and the role of the mediator. The third chapter deals specifically with family mediation, and I explain for which particular conflicts this method is appropriate. In the fourth chapter I focus on the most important international documents that address family mediation, especially on the Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on family mediation and then on the Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. The fifth chapter pertains to family mediation in the Czech Republic. I shortly describe its history and then take a closer look at the present legal provisions that relate to family mediation. I also discuss some other instruments that can be used to solve family disputes in an "amicable" manner.

After that I concentrate on the draft law on mediation that is now being debated within the Parliament of the Czech Republic. I conclude that the current legislation in the Czech Republic is not satisfactory and I make considerations de lege ferenda.

Keywords:

Family mediation

Family conflicts